No. 39. DONDERDAG 27 SEPTEMBER 1923. 23ste Jaargang.

In overleg en met toestemming der Directies der Stoomvaartmaatschappijen „Nederland" en „Rotterdamsche Lloyd" wordt dit blad te Port-Said onder de passagiers persoonlijk gedistribueerd en ligt bovendien ter raadpleging en lezing op de leestafels der Oost- en West-Indische Mailbooten en der voornaamste Sociëteiten, Hotels, Café's en Leesinrichtingen, zoowel hier te lande als in Oost- en West-Indië.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang"

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR. . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEF. 4519. POSTGIRO 14574

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie" en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD"
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG. - TELEFOON 4519. - POSTGIRO 14574

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich in Nederl. tot den Administr.: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519. Postgiro 14574, in Ned.-Indië tot den Hoofdvertegenw. te SOEMENEP (Madoera) Mr. K. FAUSER. Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20 Tel. Interc. 1987*. Postgiro No. 17260, beiden DEN HAAG.

Voor hen die NA 1 OCTOBER e.k. als lid dezer Vereeniging toetreden, geldt de contributie van het loopende jaar ook voor het volgende (1924).

Indische Kunstavond

te geven door de Vereeniging „Boeatan" op *Zaterdag, 6 October*, om 8 uur in *Hotel „Witte Brug"*.

PROGRAMMA:

Inleiding: *Lezing met lichtbeelden over het kunstgevoel en de kunstuitingen van den Inlander, door den Heer W. J. Giel.*

1. Verzen van Noto Soeroto—*Mevr. Mies. G. Zwiersina.*
2. Aria's uit de opera „Atima" van Hans v. d. Wall —*Mej. Loulou Thomas.*
3. Javaansche dansen, ingestudeerd door R. Kodrath. Muziek van Constant v. d. Wall, voor dit doel speciaal gewijzigd. *Mevr. Leonie v. Noorden.*

Gedurende de pauze Indische versnaperingen en ververschingen verkrijgbaar.

Toegangskaarten à f 1.50, verkrijgbaar bij Boeatan, Heulstraat, Den Haag.

Door de Lucht van Amsterdam naar Indië.

Wij zijn zoo gelukkig geweest Generaal Snijders, die de ziel is van dit grootsche plan, bereid te vinden er een artikel over te schrijven voor de lezers van Het Koloniaal Weekblad, die er stellig warm voor voelen, en ook zooveel mogelijk tot een verwezenlijking er van zullen willen bijdragen. Het ligt zoo geheel in de lijn van het streven der Ver. „Oost en West".

Kippling's woorden:

„east is east and west is west,
and never the twain will meet...."

worden hoe langer hoe meer gelogenstraft. De materieele afstand tusschen de twee landen wordt wel steeds kleiner, mogen nu beiden ook in geestelijken zin elkander werkelijk meer en meer nabijkomen door wederzijdsche, liefderijke toenadering en waardeering langs den nog zoo schaars betreden weg van het hart.

Red. Comm.

Wanneer op een der eerste April-dagen van 1924 het nieuwe Fokker-verkeersvliegtuig F. VII zich van den bodem zal verheffen en, spiralend boven het vliegveld Schiphol, hoogte zal hebben gewonnen om vervolgens koers te zetten naar.... Batavia, zullen de inzittenden zeker niet de eersten zijn van de dapperen, die vastberaden hunne bekwaamheid als vliegtuigbestuurder en hunne energie hebben ingezet om werelddeelen en oceanen te gaan overbruggen. Maar even zeker is het, dat zij niet de laatsten zullen zijn. Integendeel, zij zijn de voorhoede, welke aan de menschheid gaat verkondigen, dat het wereldluchtverkeer in aantocht is. Hunne daad zal, welvolbracht, een sportieve krachtproef van de eerste orde zijn. Maar het is niet in de eerste plaats *voor dit doel*, dat zij hunne geheele persoon zullen geven en — ja, laat ons het maar erkennen — hun leven gaan wagen. Hun streven, evenals dat van het Comité, dat hun tocht heeft ontworpen en voorbereid, en van de velen, die dit plan op grootsche en onbekrompen wijze moreel en geldelijk steunen, is vóór alles: te getuigen van hun onwrikbaar en welgevestigd geloof in de toekomst van de luchtvaart, als orgaan van het wereldverkeerstelsel, en in de groote beteekenis, welke dit verkeersmiddel voor den economischen vooruitgang der maatschappij kan verwerven.

Het loont in dit verband de moeite, even terug te denken aan de ontwikkelingsgeschiedenis der middelen van gemeenschap tusschen Nederlandsch-Indië en het moederland. Dan zullen wij ons herinneren, hoe andere landen ons reeds lang met de

exploitatie van stoommaildiensten waren voorgegaan, voordat de Nederlandsche ondernemingsgeest het waagde, eene rechtstreeksche stoomvaartverbinding van hier naar Indië te openen. Dan denken wij ook aan de ontzaglijke moeilijkheden en ernstige tegenspoeden, waarmede deze ondernemingen in den aanvang te kampen hadden. Maar tevens kunnen wij dan met trots getuigen, dat al die bezwaren met echt-Hollandsche geestkracht en volharding zijn overwonnen; dat onze overzeesche scheepvaartverbindingen zich hebben opgewerkt tot het peil van de beste ter wereld; dat zij een gewichtige factor van den bloei en een bron van welvaart van Nederland en Indië zijn geworden en heden tusschen de gebiedsdeelen van Groot-Nederland een onmisbaren verbindingsschakel vormen.

Wat betreft een ander gemeenschapsmiddel: de telegraaf, hebben de oorlogsjaren ons de bittere vruchten van het afhankelijk zijn van vreemden doen oogsten. Onze telegrafische gemeenschap met Indië, *met ons eigen overzeesch gebied*, werd niet alleen gecontroleerd en gecensureerd, maar ook volkomen ondergeschikt gemaakt aan de belangen der oorlogvoerenden, en zelfs meermalen tijdelijk geheel stop gezet. Overmacht en willekeur maakten uit, of — en in hoeverre — wij telegrammen zouden wisselen met onze landgenooten, onze zakenvrienden en onze familieleden in onze eigen koloniën. Maar ook hier heeft het aanpakken en doorzetten van krachtige en kundige Nederlanders en Nederlandsch-Indiërs ons ontworsteld aan dezen toestand van afhankelijkheid. Reeds tijdens de oorlogsjaren aangevangen, werd — zij het dan met groote bezwaren en onder belangrijke vertraging — de zelfstandige, draadlooze seingemeenschap tusschen Java en Nederland tot stand gebracht, die — zij moge nog niet geheel perfect zijn— ons weldra ook in dit opzicht onafhankelijk van andere staten zal maken.

Thans staan wij aan den drempel van een nieuw tijdvak der ontwikkeling van het wereldverkeer: dat der luchtmailverbindingen.

Gij behoort, geachte lezer, toch niet tot hen, die nog altijd het vliegen slechts als een bewonderenswaardige, doch halsbrekende kunstenmakerij beschouwen? Zoo ja, dan zouden de volgende regelen aan u verspild zijn, wat met het oog op het groote belang der luchtvaart te betreuren ware. Het openbaar luchtverkeer heeft zich in ongelooflijk korten tijd — immers, eerst na den oorlog — technisch en organisatorisch dermate ontwikkeld, — het berust op een zoodanigen breeden grondslag van wetenschap en practijk, en het heeft zich reeds zulk een plaats in ons maatschappelijk stelsel veroverd, dat *het niet meer verdwijnen kan.* Het net van luchtverkeerslijnen breidt zich gestadig uit; de verkeersdichtheid neemt, ondanks de ongunst der tijdsomstandigheden, toe; de ongevallenstatistiek is zeer bevredigend en wordt bij zorgvuldige controle op personeel en materieel steeds gunstiger. De vliegtuigen worden technisch voortdurend verbeterd; het bedrijf kan meer economisch worden gevoerd. Daarbij openbaart zich in de toenemende afstanden, waarover de luchtverkeersdiensten zich uitstrekken, het streven om het hoofdvoordeel van het vliegen, de snelheid van verplaatsing, in economischen zin te exploiteeren. Zoo gaan wij heden met reuzenschreden de totstandkoming van het wereldluchtverkeer tegemoet.

Zal Nederland, met zijn uitgebreid en rijk koloniaal gebied en de ontzaglijke economische beteekenis zijner overzeesche verbindingen daarbij werkeloos blijven toezien? Zullen wij naar den raad van den ouden dichter „wachten en stille zitten", vertrouwende dat de fortuin ons dan wel bezoeken zal? Dat verbiedt onze nationale waardigheid en ons belang; daartegen waarschuwen ons onze ervaringen in vorige tijdperken van het verkeersvraagstuk. De Nederlandsche vliegers, zoo burgerlijke als militaire, worden in de vliegwereld met eere genoemd. Onze nationale luchtverkeersdienst behoort tot de beste van Europa. Onze vliegtuig-

bouwers staan aan de spits dezer industrie. Welnu, dan is het ook onze plicht, deel te nemen in de studie van het vraagstuk der wereldluchtverbindingen, in de voorbereiding dezer diensten en.... te zijner tijd, ook in de vruchten, welke zij zullen afwerpen.

In Engeland wordt reeds sedert eenigen tijd ernstig gewerkt aan de studie en voorbereiding der luchtverbindingen met verschillende dominions en andere deelen van de British Empire. Gaandeweg zullen deze Imperial Air Mail Services worden uitgebouwd en in bedrijf gebracht. Men kan gerust aannemen, dat de luchtdienst tusschen Engeland en Engelsch-Indië binnen enkele jaren in werking zal zijn en dat de doortrekking dezer lijn naar de Straits Settlements, Australië en Nieuw-Zeeland dan nog slechts een quaestie van tijd zal zijn.

Wij moeten zorgen, bij het totstandkomen dezer verbinding niet te worden uitgeschakeld of, gelijk weleer, weder achteraan te komen en afhankelijk te blijven. Wij behooren ons aandeel in dit verkeer op te eischen, althans zeker, voor zooveel dit over ons gebied zal gaan, bijv. de vakken Singapore—Batavia—Soerabaja, eventueel ook tot Port Darwin. Maar dan moeten wij ook toonen, bereid en in staat te zijn, aan de studie en de practische oplossing van het vraagstuk daadwerkelijk mede te werken, en doen blijken, dat wij ter vervulling van onze rol daarin de noodige gegevens bezitten.

Dit is het eerste en voornaamste doel van den voorgenomen studie- en propaganda-tocht Amsterdam—Batavia. De ontwerpers beoogen daarmee een zuiver nationaal doel, dat voorzeker geen onmiddellijke, tastbare voordeelen zal afwerpen, doch in de toekomst voor Indië en Nederland rijke vruchten zal kunnen bieden. De vermoedelijke hoofdleider van den vliegtocht, de Heer *A. N. J. Thomassen à Thuessink van der Hoop*, vlieger bij de Koninklijke Luchtvaart-Maatschappij voor Nederland en Koloniën, rekent de luchtlijn van circa 15.000 K.M. in 16 vliegdagen te kunnen afleggen. Dit beteekent nog niet eene zoo belangrijke bekorting op den duur der reis per stoomschip. Maar het is te voorzien, dat bij de instelling van een regelmatigen luchtverkeersdienst, bij toenemende snelheid der vliegtuigen en meer doelmatige verdeeling der hoofdlandingsplaatsen over de route, de duur der reis tot 10 à 12 dagen zal kunnen worden bekort, terwijl wanneer eenmaal het nachtvliegen bij het luchtverkeer ingang zal hebben gevonden, die duur tot 6 à 7 dagen zal kunnen worden teruggebracht. Men bedenke even, welk een geweldige ommekeer dit zal teweegbrengen in de verkeerstoestanden, en in 't algemeen in de betrekkingen tusschen Indië en Nederland, in ons familieleven, in de zakenwereld en bij de behandeling van regeerings- en bestuursaangelegenheden. „Het zou bezwaarlijk zijn", zoo schreef ik in *De Indische Gids* van Dec. 1922, „iets te bedenken, dat meer dan zulk een verbinding bevorderlijk zou kunnen zijn aan de versterking van den band en van het gevoel van samenhoorigheid in staatkundigen en economischen zin tusschen Indië en ons; iets, dat meer zou kunnen strekken om de wederkeerige uitwisseling van personen en gedachten te bevorderen en zoodoende de wederzijdsche ontwikkeling op geestelijk en materieel gebied krachtig voorwaarts te stuwen." Het wereld luchtverkeer zal zoodoende een der krachtigste middelen kunnen worden tot instandhouding en verinniging van het Groot-Nederlandsche staatsverband, gelijk eertijds de rechtstreeksche stoomvaartverbinding is geweest.

Maar onze vliegtocht heeft nog een ander, gewichtig doel: een krachtigen stoot te geven tot ontwikkeling en bevordering van het luchtverkeer *binnen onzen Archipel*. De gemeenschap aldaar tusschen de centra van handel, industrie, mijnbouw en cultures onderling en met de regeerings- en bestuursstandplaatsen beantwoordt niet meer aan moderne verkeerseischen; niet zoozeer op Java, maar voornamelijk tusschen de eilanden onderling. Belangrijke gebiedsdeelen zijn geheel geisoleerd. Hoezeer de Koninklijke Pakketvaart op voortreffelijke wijze in de verbinding voorziet, ondervindt deze ten opzichte van snelheid en frequentie de onvermijdelijke nadeelen van elk vervoer te water over groote afstanden. Het luchtverkeer herleidt die afstanden tot $1/3$ der ware grootte. Aan

Feuilleton.

De Sultan van Brussel.

Dat Soekadana aan de Westkust van Borneo van af 1828 den sedert weer in onbruik geraakten naam van Nieuw-Brussel als eene herinnering aan de Zuid-Nederlandsche afkomst van den toenmaligen Commissaris-Generaal, du Bus de Gisignies, heeft gedragen, zal niet zoo algemeen bekend meer zijn.

In zijn „Overzicht der afdeeling Soekadana van Maart 1894" (Verhand. Bat Genootschap Deel 50) schrijft J. P. J. Barth o.a., dat de bevolking van het binnenland toen nog steeds van Brussel — uitgesproken Brosol of meer verbasterd Breusseu[4] sprak, wanneer het bedoelde het gouvernements-établissement te Soekadana en dat de naam Nieuw Brussel aan den ingang van de te Soekadana opgerichte versterking in zwarte letters op een wit bord geprijkt moet hebben en officieel kan gezegd worden verdwenen te zijn met het intrekken der militaire bezetting einde 1891.

Hieronder doen wij nu een en ander volgen over den eersten Sultan van Brussel, Radja Akil dipertoewan Sjah di Brussel, voornl. getrokken uit P. J. Veth's Westerafdeeling van Borneo (1854—1856 geschreven) en hopen daarmede lezers, minder met de bijzonderheden van deze geschiedkundige persoonlijkheid op de hoogte, te gerieven.

Radja Akil was een neef van den op het laatst der 18e eeuw uit Siak verdreven Sultan Radja Jahja, die daarna steeds een zwervend leven had geleid. De neef koos het Westelijk deel van den Archipel als terrein van zijne avontuurlijke ondernemingen, hij werd een soort vrijbuiter, die beurtelings de verschillende vorsten bij hunne krijgsverrichtingen met zijn prauwenvloot bijstond, zooals op Borneo tegen Sanggau, Koeboe, Simpang en Matan. In 1815 zich te Muntok bevindende, waar de Britsche Resident Court gevestigd was, werd hij door dezen, die partij wenschte te trekken van zijne kennis van land en volk van Billiton, als hoofd van dat eiland aangesteld. Toen Palembang en Banka in 1816 weder onder het Nederl. gezag terugkeerden, begrepen onze gezaghebbers eveneens voordeel van de diensten van Radja Akil te moeten trekken, wegens zijne meer dan gewone bekendheid met de eilanden en vaarwaters in de zeëen tusschen Sumatra en Borneo en zijne vele relaties met de kustpotentaatjes. Typeerend voor die bijzondere bekendheid is het feit, dat de afgetreden Resident van Banka en Palembang, Heynis, in December 1817 aan de Commissarissen-Generaal een door Radja Akil vervaardigde kaart aanbood van Billiton, Banka en de kusten van Borneo en Sumatra, aanduidende de verschillende plaatsen op die eilanden en kusten gelegen en de Commissaris voor Banka en Palembang Muntinghe in 1818 de noodige gegevens voor zijn zeer belangrijk rapport over den zeeroof aan de C. C. G. G. aan Radja Akil's mededeelingen ontleend heeft. *)

Het N.-I. Gouvernement nam R. Akil met zijne

*) Zie: „Het Nederl. bestuur van 1817 op 1818 over de Molukken, Sumatra, Banka, Billiton en de Lampongs, naar oorspronkelijke stukken.", door *P. H. v. d. Kemp.*

BESCHIKBAAR.

zoodanige versnelling zal Indië meer en meer behoefte gaan gevoelen, zoodra de economische opleving van handel en industrie zich weer krachtig zal doen gelden en de concurrentie, ook met het buitenland, levendig zal worden. Maar het openbare luchtverkeer is in Indië nog in zijn kindsheid, met slechts fragmentarische en, helaas, veelal dilettantistische uitingen. Men zal daarginds moeten gaan begrijpen, dat het luchtverkeer is een uitgebreid, moeilijk, ingewikkeld vraagstuk, niet alleen van techniek, maar bovenal van organisatie, slechts op te lossen door wie over veel bedrijfskennis en -ervaring en over veel geld beschikt. De Indische maatschappij zal een krachtige impuls behoeven om er toe te komen deze oplossing ernstig en stelselmatig ter hand te nemen en energiek door te voeren. Er zijn goede redenen om aan te nemen, dat een goedgeslaagde vliegtocht Holland-Indië zulk een noodigen en nuttigen prikkel aan gezag- en belanghebbende kringen zal kunnen geven en hen den wensch zal doen gevoelen, de voordeelen van het moderne snelverkeer binnen hun bereik te brengen.

Zulk een vliegtocht kost veel geld. Anderhalve ton is er meer gemoeid. *) Is het nu wel verantwoord, in den tegenwoordigen tijd van depressie en bezuinigingsdrang zulk een som te gaan uitgeven voor een doel, dat evenmin onafwijsbaar noodzakelijk, als voorshands geldelijk vruchtdragend kan genoemd worden? Het Vliegtocht-Comité beantwoordt deze vraag met: ja, het is verantwoord. Want het is noodig. Zuinigheid en spaarzaam overleg mogen niet tot stilstand leiden, niet tot uitdooving van den ondernemingsgeest, noch tot verwaarloozing der ontwikkelingsvoorwaarden der maatschappij. Het is *nu* de tijd om onszelven de ons toekomende plaats in het wereldluchtverkeer te veroveren en te verzekeren. Wij mogen dit niet uitstellen, op straffe van te worden uitgeschakeld en in de achterhoede te komen.

Het Comité is zoo gelukkig geweest deze meening bevestigd te zien door een aantal groote lichamen, scheepvaartmaatschappijen, handelsondernemingen, gelijk door vele vooraanstaande mannen, die allen in de toekomst en de welvaart van Indië belang stellen. Reeds ongeveer de helft van het benoodigde bedrag is ontvangen of definitief toegezegd, terwijl nog van verschillende zijden bijdragen in uitzicht zijn gesteld. Wij hopen en vertrouwen, dat nog velen dit voorbeeld zullen volgen. De Kon. Ned. Vereeniging voor Luchtvaart gaf den eersten stoot door de beschikbaarstelling van een zoodanig doel reeds sedert enkele jaren aanwezig fonds, groot ruim f 11.000.

Ook de Regeering, zoo hier te lande als in Indië, zal — naar het Comité vertrouwt — niet achterblijven om de onderneming te steunen, zoowel geldelijk en zedelijk, als door het verleenen van faciliteiten en van politieke bemiddeling bij de Regeeringen, over welker gebied zal worden gevlogen.

En ten slotte doet het Comité een beroep op Nederlandsch-Indië en op het Indisch kapitaal, zoowel om den vliegtocht geldelijk mogelijk te maken, als om de deelnemers daaraan (2 vliegtuigbestuurders en 1 werktuigkundige) bij hunne aankomst op Java eene hartelijke ontvangst te bereiden. Van beide achten wij ons reeds bij voorbaat verzekerd.

Zoo zal dan door veler samenwerking een flinke nationale daad worden verricht, die den naam van Nederland in de wereld zal verheffen en zijne toekomstige belangen zal bevorderen.

C. J. SNIJDERS,
Gep. Generaal.

*) Met inbegrip van een belangrijken post voor onvoorziene uitgaven.

geheele flotilje in 1818 in dienst, waarbij Akil den rang van Majoor verkreeg, terwijl de onder hem dienende hoofden tot kapiteins en luitenants werden benoemd en aan allen eene vaste soldij in geld en levensmiddelen werd toegekend. De Schout bij nacht Wolterbeek, de bevelhebber der eerste expeditie van Palembang in 1819, die Akil onder zijne bevelen heeft gehad, schreef over hem in zijn journaal:

„Een jong sterk mensch zijnde vol vuur en die in „vroegere jaren bij de attaque door de Engelschen „tegen Billiton de retraite zoodanig heeft gedekt, dat „de Engelsche officier, die de onderneming commandeerde hem alleen de eer toeschreef van zijn corps „voor massacre gesauveerd te hebben."

Ook bij de expeditie op Banka onder Luit. Kolonel Keer in 1820 bewees R. Akil met zijne vaartuigen goede diensten.

In 1822 vinden wij hem ter Westkust Borneo, alwaar ons Bestuur met het Zuidelijk deel daarvan meerdere aanraking zocht. De ambtenaar Georges Muller, door den Commissaris Tobias belast met eene zending naar de rijkjes Simpang en Matan, vertrok in November 1822 van Sambas over Pontianak op den schoener Emma en kreeg op dien tocht 6 inlandsche vaartuigen onder Majoor R. Akil bij zich. Muller bezocht op zijn terugreis ook Soekadana en heesch er 18 December 1822 de Nederl. vlag aan den Noordhoek van den riviermond. Het gouvernement, dat met Matan en Simpang overeenkomsten sloot, waarbij de vorsten erkenden hun rijk in leen te hebben ontvangen, behield zich recht voor op Soekadana. In 1778 was dat landschap door Bantam aan de Compagnie afgestaan, doch in 1786 door den Sultan van Pontianak en de Compagnie de hoofdplaats verwoest op aandrijven van genoemden Sultan, die met leede oogen den toenemenden bloei van Soekadana ten nadeele van Pontianak had aangezien, om daarna geruimen tijd met hare omgeving een schuil- en verblijfplaats te worden van zeeroovers. In 1799 deed de Compagnie pogingen om Soekadana weder op te bouwen, doch met weinig succes.

Muller had op zijn reis ruimschoots gelegenheid de inwendige huishouding op R. Akil's prauwenvloot van nabij gade te slaan. Hij schreef daarover niet gunstig en kort samengevat het volgende: Op elk der 12 vaartuigen, die R. Akil onder zich had, voerde een familielid het bevel en de schepelingen werden niet als matrozen, doch als metgezellen en reisgenooten beschouwd. Orde en krijgstucht lieten dan ook veel te wenschen over. Van ons Gouvernement ontving R. Akil maandelijks f 40 voor onderhoud van elk vaartuig, in totaal dus f 480, maar de officieren zagen daarvan geen cent en stelden zich schadeloos door 4 of 5 man minder dan op de rol stonden in dienst te houden. Wanneer de schepelingen soldij hadden ontvangen, wisten de officieren met dobbelen geld van hen af te winnen; ook voorzagen zij zelve het prauwvolk van opium, zoodat het altijd bij hen in de schuld stond.

De vele kwade eigenschappen der aanvoerders werden echter opgewogen door hunne onverschrokkenheid en bruikbaarheid onder de toenmalige omstandigheden.

De groote verandering in Majoor Radja Akil's loopbaan had in 1828 plaats, maar gelijk daarmede zou de goede reputatie, die hij als krijgsman verworven had, in een negatieve overgaan door zijne tekortkoming als bestuurder.

BESCHIKBAAR.

Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften.

UIT DE EUROPEESCHE PERS.

De Bandoengsche Jaarbeurs.

De *Loc.* van 30 Juli t/m. 10 Aug. geeft een uitvoerige beschrijving van de 4e Jaarbeurs te Bandoeng. Wij lezen hierin o.m.:

Van de Inlandsche nijverheid ziet men er vlechtwerk, hoeden van Tangerang, manden uit Tasikmalaja, werk uit Tjibinang, en weefsels uit Palembang en Midden-Java, en de mooie, lange Sioengkang-doeken, batikkunst, tin- en koperwerk, Japarasch houtsnijwerk, bamboebrandwerk, wajang-golek van Oedjoeng Broeng, schildpad, ivoor, hoorn en been, steen en aardewerk.

Een groote inzending is er van Gevangeniswezen; weeftoestellen staan er, meubelen, passementmachines, terwijl uit de vrouwengevangenis van Semarang een mooie inzending komt van batik en weefsels.

Heel anders is weer de groote machinehal. Daar treft allereerst de overvloed van automobielen, o.m. Fuchs en Rens, met Essex, Maxwell en de kleine Renaults, Verwey en Lugard, met Studebaker, Austro-Daimler en Mathis, Glaser met Buick's, en daarachter staan sterk en geweldig de groote vliegtuigen, grooter dan alle de volledig gemonteerde Vickers Viking-amphibie, en een sierlijk gebouwde jager van Fokker.

Elders heeft de luchtvaart een afzonderlijke loods, waar motoren en schroeven en tallooze onderdeelen zijn uitgestald en de K. L. M. leerzame statistieken heeft over het luchtverkeer in Nederland en Europa; de foto-technische dienst heeft een eigen gebouwtje en toont de prachtigste foto's. In de kleine machinehal zijn vooral de vele technische firma's, door de Engelsche firma Neill Williams vertegenwoordigd, ondergebracht, maar vindt men toch ook bekende Indische namen.

In het hoofdgebouw heeft men een arrangement van de uiteenloopendste inzendingen en hier treft vooral de fijne smaak, waarmede een prettig geheel werd verkregen uit inzendingen van huiden en opgezette dieren, juweelen, lepels en vorken, modeartikelen, automobielen en, als een ingetogen plekje schoonheid daartusschen, het oud-Delftsch porcelein.

In allerlei kiosken, sierlijke bilikken gebouwtjes, in loodsen en zalen, zijn de inzendingen verspreid. Het Australisch paviljoen is een succes, zoowel voor de Australische inzenders, als voor de jaarbeurs.

Enizom, het reisbureau, heeft een stand met boeken, brochures, reclame-biljetten en foto's, aanbevelend te reizen naar vrijwel alle landen ter wereld. De prachtigste en meest praktische boekjes zijn er van Amerikaansche spoorweg- en stoomvaart-maatschappijen, aardige Zwitsersche en Duitsche uitgaven, een afdeelinkje, dat de schoonheden van Australië laat zien, weer een ander van Japan en de Filippijnen en Mantsjoerije. Inlichtingen worden uitvoerig gegeven. Volgens de *Loc.* valt hier iets te leeren. In de eerste plaats: hoe men reclame voor zijn land maakt. Laat ons bekennen, en laat het ook door hotels en spoorwegen en stoomvaartmaatschappijen bekend worden: welke aardige uitgaafjes wij soms hebben, op deze wijze reclame maken voor Indië doen wij tot nu toe *niet*. In de tweede plaats, en hierop zou het blad het jaarbeurs-bestuur en andere belanghebbenden met klem willen wijzen, dient er het komende jaar een flinken stand te zijn, die dergelijke reclame voor Indië als toeristenland maakt.

De *Loc.* van 11 Aug. constateert in haar hoofdartikel *Van Spel tot ernst*, dat de *4e jaarbeurs te Bandoeng* en de tegelijkertijd gehouden *jaarmarkt te Soerabaia* niet geslaagd zijn als commercieele en industrieele gangmakers. Het blad onderkent drie cardinale fouten in de Indische jaarbeursorganisatie: ongenoegzame vertegenwoordiging van de zakenwereld in de praktische jaarbeursleiding, de hardnekkige poging tot monopoliseering van het jaarbeurswezen in Bandoeng en de onvoldoende propaganda en betoogt ten slotte, dat toekomstige jaarbeurzen of jaarmarkten geheel anders zullen moeten worden opgezet dan die, welke er tot dusver zijn geweest.

De interneering van Semaoen.*)

De *Loc.* van 13 Aug. bevat het volledige besluit

*) In de Ned. Dagbladpers stond dezer dagen vermeldt:
In het concertgebouw te Amsterdam heeft 't comité van actie tegen de Vlootwet j.l. Zaterdagavond een meeting gehouden ter verwelkoming van den uit Oost-Indië uitgewezen leider der communisten, Semaoen. De voorzitter van het comité, Schilp, en de heer Kits spraken hem toe en de heer de Wind droeg den Vloekzang van Multatuli voor, waarna Semaoen sprak en o.m. mededeelde, dat de spoorwegstaking was mislukt omdat de Hollandsche partijgenooten geen geld hadden gestuurd.

Maar loopen wij de geschiedenis niet vooruit.

Het was in 1827 dat op de Karimata Eiln. een Nederlandsch schip strandde, waarvan bemanning en lading gered werden door het hoofd Batin Gelang, een voormalig zeeroover, doch sedert trouw aan het gouvernement. De Sultan van Matan, zich nog rechten aanmatigend op de Karimata eilanden eischte de lading op en toen Batin Galang weigerde, nam hij er met geweld bezit van, liet B. Galang om het leven brengen en zijn hoofd op een piek medevoeren naar Matan, terwijl hij ook de verscheurde Ned. vlag als zegeteeken met zich nam.

In verband met reeds vroeger voorgekomen zeerooverijen deed dit voorval de maat overloopen en den Comm. Generaal du Bus besluiten den Sultan van Matan te tuchtigen en af te zetten, waarna aan R. Akil voor zijne bewezen diensten het bestuur van het rijkje Soekadana als een leen van het Gouvernement zou worden opgedragen.

Eene expeditie onder Kapitein ter Zee Dibbetz, bestaande uit het fragat Bellona met 250 koppen, waarvan 120 Europeanen, de schoener Zeemeeuw en drie kanonneerbooten, waaraan toegevoegd 9 prauwen onder R. Akil volbracht den 2en Sept. 1828 de tuchtiging, waarna de Sultan van Matan vluchtte. Bij de landing aan de monding der Matan-rivier werd vooral op de prauwen van R. Akil geschoten, die 2 dooden en 6 gewonden kregen.

Soekadana en de Karimata-eilanden werden daarop onder het bestuur van R. Akil gesteld, die den titel van Abdoel djalil yang dipertoewan Sjah (ook wel Radja Akil dipertoewan Sjah) *di Brussel* aanvaardde. De verhouding van Matan en Simpang tot Soekadana werd later dusdanig geregeld, dat de bestuurders onder het oppergezag van Soekadana werden gesteld.

Op de vroegere plaats Soekadana verrees nu *Nieuw Brussel*, bestaande uit een 60 tot 70-tal huizen met eene gewapende benting. Maar van beteekenis is de plaats nooit geworden en de nieuwe bestuurder slaagde er niet in Soekadana tot vroegeren rang op te heffen. Hij nam de hoofden en bevolking door zijne trotsche en aanmatigende houding en door zijne inhaligheid tegen zich in en men bleef den indringer in hem zien en noemde hem geringschattend den „Siakker". Ook tegenover den Resident te Pontianak nam hij eene verkeerde houding aan en deed het voorkomen, alsof zijne troonsbestijging niet geschied was met behulp van het Gouvernement, doch uit hoofde van een aan zijn geslacht toekomend recht. De verhouding werd zelfs zoo gespannen, dat in 1831 Resident en Sultan naar Batavia werden opgeroepen om tot eene vereffening der ontstane geschillen te geraken. Conferenties te dien einde gehouden, in tegenwoordigheid van den Raad van Indië Goldman, leidden ten slotte tot het politiek contract van 10 Maart 1831 waarbij de kwesties werden geregeld. In 1843 kwam R. Akil te overlijden en werd opgevolgd door zijn oudsten zoon, die zich met den geringeren titel van Panembahan moest vergenoegen. De nalatenschap van den *Sultan van Brussel*, zooals wij R. Akil ten rechte mogen noemen, bestond uit een schuld van meer dan ƒ 50.000 wegens genoten voorschotten aan het gouvernement en een kwijnend land, waarvan een gedeelte der bevolking zich zelfs wegens ondergane vexaties elders was gaan vestigen.

W.

Aan de Leden van „Oost en West”

Het bestaan van het „Koloniaal Weekblad” is, dit behoeft geen betoog, een levensbehoefte voor Uw vereeniging.

Ten gevolge der heerschende malaise wordt het bestaan van genoemd blad bedreigd.

Op twee manieren kunt U het orgaan steunen:

1°. door de adverteerders, die Uw weekblad helpen financieren, met Uw inkoopen te bevoordeelen en daarbij den naam van het blad te vermelden,

2°. door Uw leveranciers aan te sporen in Uw orgaan te adverteeren, of door onzen reiziger bij Uw leveranciers een introductie te verschaffen.

Mogen wij op Uw medewerking in deze rekenen?

DE UITGEEFSTER.

tot interneering van Semaoen, overgenomen uit de *Javasche Crt.*

De *Deli Crt.* van 21 Aug. zegt hiervan o.m.: Het Regeeringsbesluit tot interneering is opgebouwd uit een 16-tal punten, alle weder onderverdeeld in verschillende details. De eerste strekken er voornamelijk toe om aan te toonen, dat Semaoen in Indië in het algemeen zoowel als in het bizonder gestreefd heeft naar de propageering van het Communisme en de aansluiting bij de Derde Internationale, met het doel om te geraken tot een communistisch Indië. Dat hij daarvoor gestreefd heeft naar de revolutionneering van verschillende vakbonden en ook in het bizonder getracht heeft de schooljeugd te doordringen met communistische theorieën. Dat hij in alle opzichten revolutionnairen strijd heeft gepropageerd, naar het voorbeeld der lichamen, die niet alleen met het woord, maar ook met de daad streven naar de dictatuur der arbeidersklasse.

Dat hij in dien tijd nog gewaarschuwd is door den resident van Semarang, maar die waarschuwingen in den wind heeft geslagen. Dat hij integendeel, daarna, heeft opgezet tot het doen uitbreken van een algemeene staking onder het spoorwegpersoneel, welke ten doel had te zijn een uiting van verzet tegen de intrekking van den duurtetoeslag en dat hij inderdaad de aanleiding tot die staking is geworden en het wettige gezag heeft uitgedaagd door te zeggen, dat een staking zou moeten uitbreken, wanneer een der leiders gearresteerd zou worden, hetgeen kort daarna met hem gebeurde.

Dat hij, door de wijze waarop hij, uitvoerende het Moskouer program, in woord en geschrift zijn beginselen heeft gepropageerd door de wijze voorts waarop hij metterdaad een revolutionnairen band heeft gelegd om de in Indië bestaande arbeidersvereenigingen, en de organisatie van de V. S. T. P. te misbruiken, ten einde een normale ten uitvoer legging van de wetten des lands te verijdelen, den eerbied voor het wettig gezag heeft ondermijnd, middellijk en onmiddellijk op de omverwerping daarvan heeft aangestuurd.

En ten slotte, dat hij op grond daarvan gevaarlijk moet worden geacht voor de openbare rust en orde, weshalve hem een bepaalde verblijfplaats is aangewezen.

Het komt de Deli Crt. voor, dat de hier *zeer in het kort weergegeven gronden* — het uitvoerige besluit is eenvoudig verpletterend — inderdaad voldoende zijn voor de beslissing der Regeering. Dat hoogstens gezegd mag worden, dat zij het kwaad al te lang heeft laten voortwoekeren.

Het blad keurt vervolgens af de beslissing der Regeering, waarbij aan Semaoen vergund is in plaats van naar Timor naar Nederland te reizen; het voorziet o.a., dat de Inlandsche bladen de hulde, die aan Semaoen door zijn partijgenooten in Nederland zal gebracht worden, in geuren en fleuren zullen overbrengen, waardoor de eenvoudige bevolking in Indië, *voor zoover zij lezen kan of lezen hoort*, een verkeerden indruk zal krijgen van de publieke opinie ten opzichte van de interneering in Holland.

Een Indisch Bronbeek.

Op initiatief van den heer *K. Wybrands* — die met *de daad* vóór ging — is te Batavia een actie ingezet, weldra uitgebreid over geheel Indië, om te geraken tot de stichting van een Indisch Bronbeek. De naam „Bronbeek” geeft reeds voldoende het nobele doel dezer beweging aan: den oud-strijders een vredigen levens-avond te geven. *)

*) Ook de heer *Fabricius* breekt in zijn Mémoires in Het Vaderland een lans voor de noodlijdende oud-strijders in Indië en de heer *J. van Roon* komt in de jongste *Indische Gids* met een bijdrage onder het hoofd Eereschuld op voor verhooging van de pensioenen voor „de afgedankte dragers van Harer Majesteits uniform”.

Stellig zal toch de aanklacht en tegelijk oproep van dit driemanschap in Nederland het noodige gehoor vinden.

Red.-Com.

Het *N. v. d. D. v. N. I.* zegt er nog het volgende van:

„Onmiddellijk nadat het initiatief genomen was, vloeiden de giften binnen. Er werden voorstellingen voor dit doel gegeven en handelslichamen stonden belangrijke bedragen af, zoodat het succes reeds zoo goed als verzekerd is.

Er heeft zich een comité gevormd, waarin uiteraard ook de heer Wybrands zitting heeft. Omtrent de plannen van dit *„Bronbeek-comité”* kan worden meegedeeld, dat het 't voornemen is om, met hulp der Regeering, zoo mogelijk met een renteloos voorschot, een *Tuin-dorp* te stichten boven Buitenzorg, b.v. tusschen de Residentie en Soekaboemi, doch toch niet te ver van een dier plaatsen verwijderd.

Er zullen zooveel mogelijk afzonderlijke woningen worden gebouwd, opdat de oud-strijders zich met vrouw en kind *thuis* zullen voelen. Doch er moet natuurlijk een hoofdgebouw komen, met kantoor, woning voor den leider — een oud-officier, (waarbij men denkt aan het schitterend voorbeeld door generaal Karel van der Heijden in Bronbeek gegeven) — en kamers voor de werkelijk invaliden, die zichzelf niet meer kunnen helpen.

Voorts komt er natuurlijk een klein hospitaal, waarvan men intusschen hoopt, dat het steeds *léég* zal zijn.

Iets militairs moet aan dit Indische *Hotel des Invalides* verbonden blijven, orde en tucht blijven noodzakelijk, doch *dwang* zal worden vermeden.

Het ligt verder in de bedoeling om de oud-militairen, die dit wenschen, een stukje grond ter bebouwing te geven, waarop zij groenten en bloemen kunnen telen, kippen en eenden kunnen houden. Eventueel kunnen dan die producten door hen, of door een hunner, ter markt worden gebracht, en daarom is het noodig dat *„Indisch Bronbeek”* niet te ver van eene groote plaats ligt.

In het kort: dit zijn de voorloopige plannen. Zij zijn voor wijzigingen vatbaar en practische suggesties zullen dankbaar door het Bronbeek-Comité worden aanvaard.

Ongetwijfeld zullen ook van uit Nederland giften naar Indië voor dit mooie doel worden gezonden.

Ant. J. Lievegoed.

De heer M. Vierhout wijdt als hoofdredacteur in de *Sum. Post* een waardeerend artikel aan den heer Lievegoed, hoofdredacteur der *„Locomotief”*, die op 17 Augustus den dag beleefde, waarop hij 25 jaren de dagbladpers heeft gediend. Hij schrijft o.m.:

Evenals zoovele thans vooraanstaande Hollandsche journalisten begon de heer Lievegoed als reporter. De „Amsterdamsche Courant”, die hem aldus zijn kans gaf in het vak, had een eervol verleden en derhalve een traditie op te houden. Een blad met zulk een traditie kan dikwerf een stempel drukken op degenen, die er zich, jong en ontvankelijk, aan verbinden en voor wie het de eerste leerschool is geweest. Wij gelooven te mogen zeggen, dat Lievegoed's werk ook in Indië het stempel heeft gedragen, dat zijn journalistieke wieg sierde.

In 1907 werd hij hoofdredacteur van de Sumatrapost. In die functie hebben zijn aanleg en bekwaamheden zich kunnen ontwikkelen en heeft zijn karakter als redacteur en publicist zich die standvastigheid verworven, welke met name aan deze zijde der Hollandsche journalistieke wereld zoozeer noodig is en die *„de Locomotief”*, die hij thans redigeert, tot *een sieraad der Indische journalistiek* maakt. Met groote voldaanheid kan de heer Lievegoed terugzien op den 25-jarigen arbeid, welken hij thans achter den rug heeft en inzonderheid op den nog versch in 't geheugen liggenden tijd, toen hij de onafhankelijkheid, de eer en de vrijheid der Indische pers bedreigd zag en voor deze in de bres sprong met een waardigheid en onkreukbaarheid, welke hem in het hart der gansche Indische dagbladpers een orde van verdienste heeft doen verwerven, voor immer.

De heer Lievegoed gevoelde zich als jongmensch

tot de courantenwereld aangetrokken, terwijl hij bezig was zich voor te bereiden op een consulaire loopbaan. Wanneer hij dan thans 25 jaren journalistiek werk achter zich heeft, staat hij daar te Semarang nog in de volle kracht van zijn leven en werk. Daarom mogen wij hem nog een veeljarige verdere werkzaamheid toewenschen op het terrein, waar hij zich een zoo eervolle plaats heeft verworven. De positie, welke deze collega, krachtens de reputatie van het blad, waarvan hij de leiding heeft, en krachtens zijn journalistieke persoonlijkheid inneemt, maakt zijn jubileum tot een jubileum voor de gansche Indische pers.

Het Gedenkboek voor de Koningin.

In de jubileumdagen is een exemplaar van het Indisch gedenkboek aan de Koningin aangeboden, vervat in *een zilveren doos*.

Aneta schrijft aan de bladen omtrent dit kunstwerk:

Motieven en afwerking zijn in één woord subliem, en het geheel vertegenwoordigt een kunstwaarde, welke niet gemakkelijk te schatten is.

Hier volge een beschrijving van de beteekenis der bij de vervaardiging van dit kunstwerk aangebrachte motieven.

De geheele doos is vervaardigd door den Balineeschen goud- en zilversmid I Kaler, uit de dessa Bratan, nabij Singaradja, onder leiding en toezicht van I Goesti Poetoe Djelantik, Lid van den Raad van Kerta's (Inheemsche rechtbank), en den controleur B. B. L. C. Heyting.

Het deksel van de doos geeft in een *tjandra sengkala* of chronogram het Balische jaartal 1845 Caka = 1923 A. D. weder. In woorden luidt dit chronogram: *Ardjoena meweda ing naga-loka*, d.w.z. Ardjoena recipieert de weda's in de grot (nagaloka = grot, naar loka = aarde). Hiervan heeft Ardjoena het cijfer 5, als een der vijf pandawa's; *weda* = 4, als één der vier heilige Weda's; *naga* = 8; (de naga is een min of meer als menschelijk wezen voorgestelde slang), terwijl *loka*, de aarde, het cijfer 1 vertegenwoordigt.

Door deze cijferwoorden van achteren naar voren te lezen, zooals bij het oplossen van chronogrammen gebruikelijk is, krijgt men het jaartal 1—8—4—5.

Voor de zijden van de doos werden eenige tafereelen gekozen uit het oud-Javaansche heldendicht „Ardjoena Wiwaha', of „Minta Raga", door den dichter Empoe Kanwa, vervaardigd in ± 1025 A. D., onder het bewind van vorst Erlangga.

In grove trekken is de inhoud van dit epos — dat de verzinnebeelding vormt van den strijd van den mensch tegen zijne lagere hartstochten — als volgt:

Niwata Kawatja, de vorst der Reuzen (het symbool der zelfzucht), verlangt van Batara Indra, den heer van het hemelrijk, de schoonste zijner widadari's (hemelnimfen), Dewi Soepraba, als vrouw. Batara Indra beraadslaagt met zijne dewa's (goden), hoe dit huwelijk te beletten; reeds trekt Niwata Kawatja, onkwetsbaar door zijn sakti (bovennatuurlijk vermogen) op, overwint den tegenstand der dewa's en belegert het Godenverblijf.

Nu zoekt Batara Indra, wiens goddelijke hoogheid verbiedt, dat hij zelf Niwata Kawatja bestrijdt, een kampvechter onder de menschen, die in staat is den vorst der Reuzen (de kwade neigingen) te overwinnen. Daartoe wordt uitverkoren de ksatrya Ardjoena, die in de vermomming van Bagawan Tjipta Ning als kluizenaar leeft op den berg Giri Ngindra (de strijder moet iemand zijn uit de klasse der ksatrya's of krijgslieden, daar een Brahmaan — een priester — geen strijd voert). Alvorens Bagawan Tjipta Ning voor den strijd tegen Niwata Kawatja op te roepen, zal Batara Indra hem eerst op de proef stellen. Daartoe zendt hij zeven zijner schoonste widadari's naar het kluizenaarsverblijf, teneinde te trachten Bagawan Tjipta Ning aan zijne overpeinzingen te ontrukken. De hemelnimfen slagen hierin echter niet (1ste tafereel voorwand; van de zeven nimfen staan er echter slechts vier afgebeeld).

Nu de heilige kluizenaar de proef doorstaan heeft, wordt hij door Batara Indra zelf bezocht, onder de vermomming van Resi Padija, een ouden man. Bagawan Tjipta Ning ontwaakt uit zijne meditaties en begroet zijn bezoeker (tafereel: linkerzijwand). In den loop van het gesprek deelt Bagawan Tjipta Ning aan Padija mede, dat hij inderdaad de ksatrya Ardjoena is, wiens doel het is, anderen te beschermen en als overwinnaar uit den toekomstigen grooten strijd te treden.

Hierop doet ook Padija zich in zijn ware gedaante kennen en deelt aan Ardjoena zijn opdracht mede.

Intusschen heeft ook Niwata Kawatja het plan van Batara Indra vernomen, om Ardjoena als kampvechter tegen hem te laten optreden. Hij zendt zijn patih Momong Moerka (voizeling der zelfzucht) uit om dezen strijder te dooden.

In de gedaante van een wild zwijn vangt Momong Moerka den strijd tegen Ardjoena aan; juist op het oogenblik, dat deze laatste zijn doodelijke pijl afschiet op het zwijn, wordt dit ook getroffen door de pijlen van Resi Narada en Batara Goeroe (Ciwa), die — vermomd als twee bagawan — door Batara Indra zijn uitgezonden ter laatste beproeving van Ardjoena (3de tafereel; achterwand).

De bedoeling der beide zendelingen is, een twist uit te lokken met Ardjoena, teneinde dezen ertoe te brengen, als ksatrya zijn rechten te verdedigen en zijne uiterste krachten te doen inspannen.

Deze opzet gelukt; Ardjoena bindt den strijd aan tegen zijn beide aanvallers, doch op het oogenblik, dat hij zijn pijl op hen wil afschieten, verkrijgt hij het hoogere inzicht, en herkent zijne beide bestrijders, wien hij de hun toekomende hulde bewijst. Dan heeft Ardjoena zijn beproevingen doorstaan en ontvangt van Batara Goeroe den zegen en het hemelsche wapen Pasopati, dat hem goddelijke kracht schenkt, (4de tafereel; rechterwand).

UIT DE INLANDSCHE PERS.

De staking van het personeel in dienst der Staatsspoorwegen in Ned.-Indië.

I.

Volgens de meening van personen, die op de hoogte zijn van de toestanden, welke bij het personeel van den dienst der Staatsspoorwegen in Ned.-Indië bestaan, is het, na het afloopen van de jongste staking van dat personeel, met welken dwangmaatregel men reeds zulk een langen tijd had gedreigd, wel gebleken, dat de leiders der revolutionnaire beweging bij de leiding geene andere bedoeling hebben gehad dan te visschen in troebel water.

Het liet zich onder die omstandigheden aanzien, dat de Regeering ook steun van tal van getrouwen kon verwachten bij het beramen en uitvoeren van de maatregelen, welke van hare zijde genomen moesten worden, om die revolutionnaire actie den kop in de drukken.

Onder degenen, die daartoe hebben medegewerkt, behoort, volgens de mededeelingen, voorkomende in de „Pewarta Soerabaya" van 17 Mei 1923, ook het Legioen van Mangkoe Negoro.

Als bewijs, dat de Regeering op de hoogte was van het toekomstig gebeuren, moge dienen, dat alle voorzieningen tot in de kleinste bijzonderheden waren uitgewerkt.

Reeds twee maanden vóór het uitbreken van de staking had de command... van het Legioen van Mangkoe Negoro volledige instructies ontvangen, waarin in hoofdzaak was vastgesteld, dat een deel van het Legioen de lijnen in Kediri, waaronder begrepen de tramlijnen, en een ander deel de lijnen tusschen Kertosono en Soerabaya zoude bewaken.

Toen dan ook op den 8en Mei 1923 het bericht van eene voorgenomen staking te Kertosono op den volgenden dag binnen kwam, was alles 's morgens vóór het vertrek van den trein van 7.55 uur gereed en hadden de stakers de gelegenheid zich al spoedig te overtuigen van eene mogelijke militaire tegenactie, hetgeen niet weinig heeft bijgedragen tot het zich beheerschen en het uitoefenen van geduld der stakende partij.

Den 9en Mei 1923 stond te Solo in den vroegen morgen het Legioen als gewoonlijk aangetreden en wisten de manschappen nog van niets af.

De Majoor deelde hun toen het vertrek met den trein van 8 uur mede, waarvoor één uur tijds werd gegeven om hunne zaken in orde te brengen.

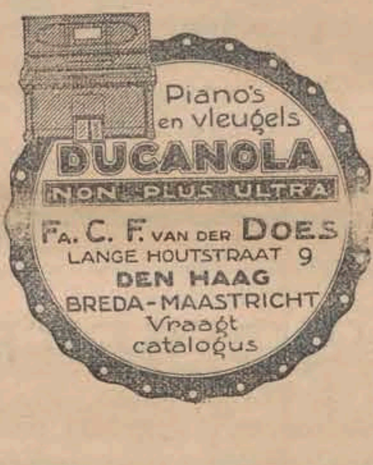
Eenparig verklaarde men reeds gereed te zijn, terwijl het verzoek werd gedaan de kleedij, enz. na te zenden, met het gevolg, dat het vertrek op het aangegeven uur regelmatig plaats vond.

Op elk station en op elke halte stapten de daarvoor aangewezen manschappen uit, terwijl bij de wissels en bruggen wachtposten werden uitgezet.

In elken trein nam één soldaat in een goederenwagen plaats in het belang van de bescherming van goederen en Post.

Bij het stilstaan van den trein stapten zij uit en bleven bij den wagon de wacht doen.

Aan de hoofdstations werden zij door andere sol-

daten vervangen en keerden later per keerende trein naar hunne standplaats terug.

Te Kediri was een gebouw achter de goederenloods van de Staatsspoorwegen als verblijfplaats aangewezen, waarin de manschappen op gedroogde padistengels sliepen, waarover zeildoek van de Staatsspoor was gespreid.

De Politie voorzag in de voeding, waarvoor *f* 0.30 werd betaald.

De manschappen genoten *f* 0.50 per persoon en per dag, zoodat *f* 0.20 voor versnapering overbleef.

Niettemin liet de stemming niets te wenschen over.

Het spreekt van zelf, zegt de schrijver, dat nu de staking is geëindigd en het personeel in dienst van de Staatsspoorwegen het onderspit heeft moeten delven, de leiders der revolutionnaire actie en de daadwerkelijke belhamels flink moeten worden gestraft.

Doch, wanneer in aanmerking wordt genomen, dat dat personeel over het algemeen en behoudens uitzondering, steeds plichtmatig zijne taak heeft vervuld, dan is de schrijver toch ook van meening, dat er alle aanleiding bestaat om met onpartijdigheid te luisteren naar de grieven, welke bij het corps bestaan en in hoeverre daaraan billijkheidshalve kan worden tegemoet gekomen.

De bezoldiging van het personeel in dienst der Staatsspoorwegen vergelijkend met die van den Post- en Telegraafdienst, schijnt eerstgemeld corps zich misdeeld en onrechtvaardig bejegend te gevoelen, eene stemming, welke reeds van 16 jaren geleden dagteekent en die herhaaldelijk in de nieuwsbladen van destijds werd voorgebracht.

Doch dat heeft weinig geholpen en de toestand is over het algemeen gebleven zooals hij was, dat wil zeggen, dat men het lagere personeel bij den dienst der Staatsspoorwegen beschouwt als landsdienaren beneden de maat.

Die verschillende waardeering van onder hetzelfde Departement ressorteerende diensten schijnt wel een van de hoofdmotieven te zijn geweest, die tot de ontevreden stemming bij het spoorwegpersoneel aanleiding hebben gegeven en waarvan de revolutionnaire leiders gebruik hebben gemaakt om door staking te trachten aan de eischen van dat personeel kracht bij te zetten en op die wijze ook mogelijke eigen politieke belangen te dienen.

(*Wordt vervolgd*).

UIT DE CHINEESCHE PERS.

De Sarikat Islam-Vereeniging in Ned.-Indië en de Chineesche Republiek (?).

In de Perniagaän" van 2 April 1923 bestrijdt de persoon, die zich Be-be teekent, de meening van de Europeesche Pers, als zoude de totstandkoming van de Sarikat Islam Vereeniging in Ned.-Indië een gevolg zijn geweest van de destijds in China heerschende republikeinsche invloeden.

De schrijver zegt zeker te weten dat die Vereeniging is ontstaan tengevolge van het optreden der Christenpredikers in Ned.-Indië, die in dienst van de Christelijke zending en gesteund door eene Christelijke Regeering, bij de belijders van den Islam de gedachte opwekten dat men er naar streefde den Islam geleidelijk weg te dringen.

De Chineesche republikeinsche Regeeringsvorm stond buiten die Indische godsdienstige beweging.

De Mohamedanen wilden de kerstening voorkomen en sloten zich dientengevolge met energie bij elkander aan om op die wijze te beletten dat de kerstening al te gezonde vorderingen zoude maken.

Naar de meening van den schrijver is van het begin der oprichting van de Sarikat Islam Vereeniging ook politiek in hare actie gemengd geweest, doch het bezigen van het woord „politiek" was destijds, ook in verband met de gevaren, welke aan het daaraan mededoen verbonden waren, reeds voldoende om de menschen vrees aan te jagen, met het gevolg dat men in het geheim samenkwam.

Wel is waar hoorde het publiek weinig van wat er omging doch niettemin wierp het licht der actie toch wel zijne schaduwen vooruit.

Zoo vormden de Arabieren de handelsvereeniging „Sarikat dagang Al-Islamiah", terwijl de Sarikat Islam Vereeniging gelijk een uit zijn kooi in vrijheid gelaten leeuw overal onrust verwekte in Ned.-Indië en zeker niet het minst in de Europeesche samenleving.

De Europeesche pers kwam toen in beweging en veroordeelde het optreden der Sarikat Islam Vereeniging op zulke kwaadsprekende gronden dat zij den toorn dier vereeniging opwekte en er zulk een wederzijdsche ontstemming ontstond dat het blanke element zich van de noodige vuurwapenen voorzag.

De Sarikat Islam Vereeniging verdeelde zich in tal afdeelingen, waarvan enkele ook wel het plan hadden Chineezen en Europeanen in de actie te betrekken, doch dit plan kwam eerst later tot uitvoering.

Voorshands hadden de leiders de handen vol met eigen landgenooten, waarvan zoovele zich met hunne families niet op sleeptouw wilden laten nemen en die dan door hen werden uitgescholden voor „Kafir" of ongeloovige.

Voor een geloovigen Mohamedaan was dat wel de grievendste uiting, welke men bezigen kon.

Zij brengt een schok en schrik teweeg, die hoogst onaangenaam aandoet en bijna niet te verdragen is.

Doch de heer Be-be wenscht zich niet bezig te houden met al de tekortkomingen, waaraan de Sarikat Islam Vereeniging zich heeft schuldig gemaakt.

Zijne meeningen te dien aanzien zijn bij de lezers van de Perniagaän voldoende bekend.

Bovendien heeft hij met het schrijven van het bovenstaande geen andere bedoeling dan die scheeve meening van de Europeesche pers in Ned.-Indië over het ontstaan van de Sarikat Islam Vereeniging recht te zetten en deze gelegenheid te gebruiken te verklaren, dat, evenals bij het begin der actie van die vereeniging, ook nu nog steeds hare handelingen worden geïnspireerd door de zucht om de kerstening van Indië te beletten.

Voor hen, die in dit onderwerp belangstellen en wenschen te weten hoe of de heer Be-be over de Sarikat Islam-beweging denkt, moge dienen, dat hij in zijne artikelen, als regelmatig medewerker van de Perniagaän, herhaaldelijk als zijne meening heeft te kennen gegeven, dat hij, behoudens eene enkele uitzondering, in de leiders dier beweging geene respectabele persoonlijkheden ziet.

Zijns inziens is de bedoeling van de meesten hunner niet het behartigen van het werkelijk volksbelang, doch meer een streven naar het spelen van een rol, waarbij hun naam wordt genoemd en de persoonlijke geldelijke belangen niet worden vergeten.

Op politiek gebied is het doel van hun streven het visschen in troebel water.

Literatuur-Overzicht.

Nederlandsch Bijbelgenootschap te Amsterdam.

Als uitgave van dit Genootschap is verschenen een Bijbelsch leesboek in het Bolaäng Mongondowsch, door zendeling W. Dunnebier.

De verschijning van dit werk geeft ons aanleiding voor den taalkundigen arbeid van het Ned. Bijbelgenootschap even aandacht te vragen. De gegevens zijn ontleend aan het jongste jaarverslag.

Negen jaar na zijn oprichting, in 1823, riep het Genootschap voor de eerste maal Alumni op om ze op te leiden voor de talen die in Oost-Indië worden gesproken. Uit degenen die zich aanmeldden werd J. F. C. Gericke gekozen, die in 1826 naar Java vertrok om zich daar verder in de Javaansche taal te bekwamen. Na zich in de taal te hebben ingeleefd en haar door het uitgeven van spraakkunst, woordenboek en geschriften toegankelijk te hebben gemaakt, is Gericke er in geslaagd den bijbel in het Javaansch over te brengen.

Sedert is het Gen. voortgegaan met de opleiding en uitzending van taalgeleerden. De bekendsten van hen zijn geweest Dr. Neubronner van der Tuuk, die de taal der Bataks op Sumatra heeft ontgonnen en enkele bijbelboeken in hun taal heeft overgebracht, en Dr. Matthes, die den Bijbel vertaalde in het Makassaarsch en Boegineesch. De vertaling van laatstgenoemde werd aanleiding voor de Utrechtsche Zendelingsvereeniging om op de Zuidkust van Celebes te gaan arbeiden, maar in tegenstelling met den arbeid onder de Bataks, bleef het werk onder de Boegineezen zonder zichtbare vrucht, en na enkele jaren werd het opgegeven.

Uit den lateren tijd is wel het meest bekend de arbeid van Dr. Adriani onder de Toradja's van Midden-Celebes. Dr. Adriani werkt daar samen met Dr. A. C. Kruyt en de andere zendelingen van het Ned. Zendelinggenootschap. Hij leeft al 30 jaren onder zijn Toradja's om hun talen en dialecten te leeren kennen. Thans is hij bezig alle verzamelde gegevens te verwerken in een woordenboek en wijdt hij zich aan de vertaling van enkele bijbelboeken.

Onder de Sadang-Toradja's werkt de taalgeleerde Dr. H. van der Veen. Hij werkt er samen met de zendelingen van den Ger. Zendingsbond; zijn arbeid sluit natuurlijk nauw aan bij dien van Dr. Adriani; hij vervaardigde reeds een voorloopig Bijbelsch leesboek.

In 1921 is Dr. H. Kraemer naar Java uitgezonden. Zijn uitgebreide kennis van de Javaansche taal, van de historie en den godsdienst komen thans ten goede aan jonge zendelingen die naar Java gaan en wie hij les geeft in het Javaansch en kennis van den Islam.

Behalve door dezen rechtstreekschen arbeid is het Bijbelgenootschap ook behulpzaam in het uitgeven van bijbelvertalingen door zendelingen verricht. Wij behoeven slechts de namen te noemen van Hardeland, Klinkert, Coolsma en Sundermann, aan wie de vertaling van den bijbel respectievelijk in het Dajaksch, Maleisch, Soendaneesch en Niassisch is te danken. Ook gaf het verschillende bijbelsche leesboeken uit. Gedurende de laatste 25 jaren is op die wijze de bijbel in 13 talen van Oost-Indië toegankelijk gemaakt.

Als men van het Bijbelgenootschap hoort, denkt men gewoonlijk alleen aan het werk der bijbelverspreiding hier te lande. Het loont echter de moeite zich ook rekenschap te geven van het belangrijke werk, dat het voor Indië doet, zoowel uit godsdienstig als uit cultureel oogpunt.

Oud-Batavia. Platen-Album.

De bij het Gedenkboek Oud-Batavia van Dr. Fr. de Haan behoorende platen zijn in druk verschenen. Het Album (gedrukt bij G. Kolff en Co. te Weltevreden) is een hoogst belangrijke illustratie van Dr. de Haan's onvolprezen standaardwerk over Oud-Batavia. De belangwekkende afbeeldingen, 287 in getal, zijn, van soms zeer uitvoerige, onderschriften voorzien, die ook verwijzen naar de §§ in het werk waar over het onderwerp hetwelk die platen voorstellen, gesproken wordt.

De reeks wordt geopend met stadsgezichten en gebouwen en huizen, welke een uitstekenden indruk geven van het oude Batavia, zooals het als oud-Hollandsche stad zich voordoet. Daarop volgen de afbeeldingen van meubelen en andere voorwerpen: Grafsteenen en andere steenen, munten, penningen, papiergeld, stempels, zegels; Drukwerk; Archiefstukken; Reproducties van platen van Rach en Heydt; Schilderijen en portretten; Platen enz. uit boeken. Ten slotte de tekst van een aantal documenten ter nadere verduidelijking der in de rubriek „Archiefstukken" gegeven afbeeldingen in facsimile.

De hooge historische waarde van dezen, ook typographisch fraai uitgevoerden platen-atlas is moeielijk naar waarde te schatten. Dr. de Haan verdient den warmen dank van allen die belang stellen in hetgeen onze voorvaderen in Indië hebben gewrocht.

Locale Belangen.

Uit den inhoud van jaarg. 11, No. 3. Aanleg en onderhoud, door Grünberg (doel van het opstel: aantooning dat een nauw in verband brengen van het onderhoud met den aanleg van werken van overwegend belang is).

Afl. 4. De moderne zuivering van rivierwater, door Dr. ir. J. Versluys. (Schrijver bespreekt een in Oct. '22 te Soerabaja ingevoerde methode om rivierwater te zuiveren. Hij acht de uitkomsten zeer bevredigend en meent elken Localen Raad te mogen aanbevelen niet over te gaan tot den bouw van kostbare bronwaterleidingen, zonder de zuivering van oppervlaktewater volgens het in Soerabaja toegepaste systeem te bestudeeren.

Bijlage van afl. 3 (Mededeeling No. 53) bevat de Memorie van Toelichting op het ontwerp Provincie- en regentschapsordonnantie.

Het matriarchaat op Sumatra.

Volgens een bespreking in het Weensche tijdschrift Anthropos [1]) heeft de hr. O. J. A. Collet te Brussel een artikel geschreven over het matriarchaat op Sumatra, dat verschenen is in de Revue de l'Institut de Sociologie, 1922-'23, II, bl. 171 vgg.

We vestigen hierop de aandacht (zij het uit de tweede hand), omdat de hr. C. bekend staat als ernstig en bevoegd schrijver over Indische onderwerpen.

In hetzelfde tijdschrift (nl. Anthropos) mededeelingen van Pr. J. Schebesta over totemisme bij de Ariawiai, een volksstam op Nieuw-Guinea.

[1]) Band XVI-XVII, Heft. 4-6, Juli-Dez. 1921-22, eerst thans verschenen. De titel van het artikel in het te Brussel verschijnende tijdschrift Revue de l'Institut de Sociologie is: Le régime des clans et le matriarcat à Sumatra.

Ontwerp Burgerlijk Wetboek voor Ned.-Indië.

Ter Landsdrukkerij te Weltevreden is verschenen het „Ontwerp voor een op alle bevolkings-groepen toepasselijk Burgerlijk Wetboek voor Nederlandsch-Indië" (met afzonderlijke toelichting), bewerkt door den Directeur van Justitie Mr. H. J. Scheuer en den aan dien departementschef toegevoegden hoofdambtenaar Mr. F. J. H. Cowan.

Aanvankelijk was het voornemen deze bescheiden in druk te publiceeren tegelijk met de daarover in Nederland uit te brengen adviezen en het eventueel op grond daarvan samen te stellen eindontwerp. Nadat echter de noodzakelijkheid gebleken was, in Indië nog enkele nadere adviezen in te winnen is het der Ind. Regeering wenschelijk voorgekomen, de publicatie niet langer uit te stellen.

De bepalingen van dit ontwerp gelden (volgens Art. 1) gelijkelijk voor alle bevolkingsgroepen, voor zooverre zij niet uitdrukkelijk voorschriften inhouden, uitsluitend voor bepaalde bevolkingsgroepen of onderdeelen daarvan bestemd. Ten aanzien van onder Inlanders en niet-Christen Vreemde Oosterlingen andere dan Chineezen voorkomende, niet in het wetboek vermelde rechtsverhoudingen die tot het personen- en familierecht behooren, geldt het adatrecht. De bepalingen maken voorts geen inbreuk op de rechten en verplichtingen betrekkelijk de onder inlanders gebruikelijke goederengemeenschappen, van anderen aard dan die bedoeld in de 9e, 10e en 11e titels van het derde boek van het ontwerp, welke worden beheerscht door afzonderlijke algemeene verordeningen en bij gebreke daarvan, door het adatrecht.

De Nederlandsche en de Javasche Bank.

Als uitgaaf van het Instituut voor Economische Geschriften is bij Nijgh en van Ditmar's Uitgeversmaatschappij in brochurevorm verschenen de reeks van artikelen, door Mr. J. Gerritzen en Mr. G. Vissering in de Economisch-Statistische Berichten van de laatste drie maanden gewijd aan de tusschen de Nederlandsche en de Javasche Bank bestaande kwestie. Naar men weet, betreft het hier de verschillen van meening tusschen de beide circulatiebanken over de uitkeering als winst door de Javasche Bank van een avans op dollars en goud in Amerika verkregen en het maken van remises ten behoeve van het gouvernement van Nederlandsch-Indië tot afdekking van voorschotten in loopende rekening, door den minister van koloniën ten behoeve van den Ned. Indischen dienst verleend. Waar de bedoelde discussie zaken van groot belang betreft in de verhouding tusschen koloniën en moederland en bovendien op zich zelf alle aandacht verdient, heeft de redactie der E. S. B. er goed aan gedaan, de artikelen in een bundel te herdrukken en als uitgaaf van het instituut verkrijgbaar te stellen. Als bijlage is opgenomen een interview van V. D. met den heer K. F. van den Berg, directeur van de Javasche Bank, over dezelfde kwestie.

Inter-Ocean.

De Juli-afl. met een fraaien omslagplaat van den Kawa Kamodjan bij Garoet, opent met een uit een vliegtuig genomen foto der gebouwen en omgeving van de Jaarbeurs te Bandoeng, gevolgd door een artikel over die jaarbeurs van C. M. Morrell. — Luit. Feenstra schrijft over vliegmachines enz. op de meergenoemde 4e jaarbeurs en geeft beschouwingen over luchtfotografie, waarin de schrijver het ver heeft gebracht, blijkens de toegevoegde afbeeldingen. — Verder bevat de afl. opstellen van W. H. Everard over fruitteelt in Australië, van J. B. Grandjean over een reis in het kraterland in de omgeving van Bandoeng, benevens van G. J. Wiggers over den uitvoerhandel van Ned.-Indië in de laatste jaren.

Koloniale Studiën.

Inhoud van 7e jaargang No. 3. De gemeenten en het agrarisch recht (d.w.z. Indisch grondenrecht, bijzonderlijk zoover particuliere landen betreft), door Mr. A. J. G. Maclaine Pont. — Het verbruik van mais, door Dr. P. J. S. Cramer. (Besprak de schr. in een vorig artikel de mais uit het oogpunt van productie en handelsbeweging, thans houdt hij zich bezig met de vraag wat er met het product gebeurt). — Het zoogenaamde Bataviaasch Maleisch, door Kwee Kek Beng. — De Internationale Opiumconferenties van 's-Gravenhage (1912, 13 en 14), hare beteekenis en totstandkoming, door H. Ch. G. J. van der Mandere. — Nieuwe vraagstukken van internationale politiek, door Mr. A. B. Cohen Stuart. — Zedelijke opvoeding, door P. I. Enema. — Gedachtenwisse-

ling (Boschwezen en bezuiniging, door W. A. van Asbeck. — Staatsexploitatie, gemengd bedrijf of particuliere exploitatie op Billiton? door J. C. Mollema). — Persoverzicht. (De tegenstelling tusschen bevolkingsdichtheid tusschen Java en de Buitengewesten. — De Indische spoorwegen in de Tweede Kamer, enz.). — Wetgevende kroniek. (Het rapport der vlootwetcommissie, enz.). — Financieel-economische rubriek. — Boekbespreking. (Oud-Batavia, door Dr. de Haan. Enz.).

Djawa. Orgaan van het Java-Instituut.

Inhoud van 3e jaarg. No .1. Oosten en Westen, door Dr. G. J. Nieuwenhuis. — De gelaatsuitdrukking der Hindoe-Javaansche beelden, door Dr. Martha A. Muuses (met ill.). —Eenige opmerkingen aangaande de namen van Arjuna, door Boedihardja. — Over toonschalen en instrumenten van West-Java, door Mr. J. Kunst en C. J. A. Kunst—van Wely (met ill.). — Goenoeng Tjarakan, door Rr. Hadiwidjana. — Verkorting van den duur der wajang-koelit-voorstelling. — Krido-Jatmoko (vereeniging te Weltevreden welke zich ten doel stelt de Javaansche kunst te beoefenen en te bevorderen).

Gedenkboek Jubileum H. M. de Koningin.

In het „Gedenkboek ter gelegenheid van het zilveren regeerings-jubileum van H. M. Koningin Wilhelmina der Nederlanden" (uitgave van La Rivière en Voorhoeve te Zwolle), komen eenige bijdragen voor welke in deze rubriek behooren te worden vermeld, n.l.

Ontwakend Indië, door A. W. F. Idenburg. — Op weg naar Indië, door H. Colijn. (Schets van de uitbreiding van het daadwerkelijk gezag in Indië, tijdens de Regeering van de Koningin). — De uitwendige Zending, door Dr. J. W. Gunning (Overzicht van het werk der Zending in Indië, gedurende de laatste 25 jaar). De Nederlandsche gebiedsdeelen in Amerika en West-Indië, door Jhr. L. C. van Panhuys. *)

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Afl. 25. Kunst en kunstvaardigheid in Indië (vervolg: bewerking van metalen), door N. — De grotten van den Goenoeng Pawon, door R. (met ill.). — Nederlandsch-Indië 1898—1923. Het onderwijs (slot), door C. Lekkerkerker. — Pematang Si Antar, door J. W. A. Reekers. — Suriname (Een wervelwind. — Werkstaking. Enz.).

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 38. Uitvoer uit Java van suiker uit den oogst 1923, door Dr. H. C. Prinsen Geerligs. — Vleming's „Theorie en praktijk van de Indische belastingen", door H. D. Rubenkoning. — Malangsche Landbouwvereeniging. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen, zoomede de overige wekelijksche rubrieken.

In de rubriek Verkeerswezen nadere mededeelingen over het plan der vliegtocht Nederland-Indië, waarover de dagbladen uitvoerige berichten bevatten en waaraan o.a. Holland Express (Nr. van 22 dezer) een artikel (met kaartje) heeft gewijd.

Instituut voor Tropische Geneeskunde.

Uit het jaarverslag van de Vereeniging „Instituut voor Tropische Geneeskunde", Rotterdam-Leiden, over het academiejaar 1922-'23, blijkt o.a. dat het instituut nog in 1923 in gebruik zal worden genomen, terwijl de pogingen om voldoende geld bijeen te brengen voor een haven-ziekenhuis met laboratorium te Rotterdam, werden voortgezet. Ongeveer de helft van het daarvoor benoodigde geld is bijeen. Het Bestuur is nog steeds in onderhandeling met het gemeentebestuur van Rotterdam en pleegt ook overleg met het staatstoezicht op de volksgezondheid in verband met deze stichting.

Voorstellen zijn gedaan en correspondentie is gevoerd met curatoren omtrent de exploitatie van het instituut. Men zal trachten Dr. F. d'Herelle van het instituut Pasteur te Parijs nog voor een jaar aan het instituut te Leiden te verbinden. (Ind. Merc.)

Ned.-Indisch Rubber- en Theetijdschrift.

8e Jaarg. No. 11. Rubberverbruik in Amerika. — De rubberpositie. — Brazilië, een ideaal land voor de rubbercultuur (vervolg). — Groenbemesters in rubber- en koffietuinen, door Dr. A. J. Ultée. — De theehandel in de 19e en 20e eeuw, door Dr. J. J. B. Deuss. — Invoer van inferieure theeën in Australië. — De theesituatie in Europa gedurende 1923.

J. T. Cremer. †

In de Sept.-afl. van het Tijdschrift der Ned. Maatschappij voor Nijverheid en Handel een in memoriam van J. T. Cremer „die zoo'n groote rol heeft gespeeld bij de ontwikkeling van het Koloniaal Museum te Haarlem, dat de kern werd van het Koloniaal Instituut te Amsterdam."

*) Dit laatste werd in het Oranje-nummer van „Het Koloniaal Weekblad" overgenomen. Red.-Comm.

Archief voor de Rubbercultuur in Ned.-Indië.

Jaarg. 7, No. 8. De waardevermindering van rubber aanplanten, door J. G. J A. Maas. — Een eigenaardige crêpefout, door Dr. A. J. Ultée. — Eenige waarnemingen over de bestanddeelen van het serum en hun invloed op de eigenschappen van de rubber, door O. de Vries en W. Spoon.

Indisch Militair Tijdschrift.

Uit den inhoud van jaarg. '23, No. 8. Ontwikkeling van de denkbeelden omtrent de verdediging, door H. G. — Landingsaangelegenheden, door F. T. — Volkswil en volkskracht op Java. Eene algemeene beschouwing naar aanleiding van de prijsvraag der I. K. V., door C. M. B. Dixon (slot). — De onderofficier-instructeur, door P. A. Cox, met Naschrift door F. J. P. S. en D. B. — De Indische luchtvloot, door C. L. Schepp

* * *

J. A. Fowler. Netherlands East Indies and British Malaya. A commercial and industrial handbook. Department of Commerce, Bureau of foreign and domestic Commerce. With ill. and maps. (Washington, 1923).

Departement van Koloniën. Algemeene voorwaarden voor de levering van levensmiddelen ten behoeve van den dienst in Ned.-Indië, Suriname en Curaçao. Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Koloniën van 26 Juli 1923. ('s-Gravenhage, 1923).

J. Mooy. Geschiedenis der Protestantsche Kerk in Ned.-Indië. In opdracht van Zijne Exc. den Minister van Koloniën, op voorstel van het Bestuur over de Protestantsche Kerken in Ned.-Indië teboekgesteld. Eerste boek. Van de stichters der Oost-Indische Compagnie tot het optreden van den Gouverneur-Generaal Antonio van Diemen (1602—1636). (Weltevreden, 1923).

Departement van Gouvernementsbedrijven. De herziening der wettelijke regeling betreffende spoor- en tramwegen voor algemeen verkeer in Ned.-Indië. (Weltevreden, 1923). (Vertrouwelijk. Niet in den handel).

Uitgaven van den Dienst der belastingen (Weltevreden, 1923). (Niet in den handel). I. Rijst. Eenige bijzonderheden over cultuur, bewerking, verbruik, invoer, uitvoer en handel. II. Rubber. De rubbercultuur in het algemeen en de rubbermarkt van 1921—22. — III. Cassave. Eenige bijzonderheden over cultuur, bereiding van tapiocaproducten, verbruik uitvoer en handel.

Overzicht van de Maleisch-Chineesche en Chineesche pers over de maand Juli 1923. Samengesteld door het Kantoor voor Chineesche Zaken. (Weltevreden, Drukkerij 't Kasteel van Aemstel).

De herziening der Zegelverordening-1921. (Mededeelingen van de Handelsvereeniging te Medan, 15 Aug. '23).

Industrialisatie van Ned.-Indië als middel tot verhooging der welvaart, door H. E. Weitkamp. (P. E. B., 16 Aug. '23).

Bouw- en woningtoezicht in de kampongs (slot), door Schneider. (Vrijzinnig Weekblad, 18 Aug. '23).

I Madrina's vlucht (uit de geschiedenis van Indië, 1606), door M. C. van Zeggelen (slot). (Socialistische Gids, 1923, bl. 696).

„Het daghet in den Oosten" (de Spoorwegstaking), door D. J. Wijnkoop (Communistische Gids, 1923, bl. 425).

Suriname.

In verband met de telegrammen aan den Minister van Koloniën en aan de Tweede Kamer gezonden door de organisaties van landsdienaren in Suriname betreffende de door den Minister beloofde salarisherziening — zie ons nummer van 15 September — zij het ons veroorloofd hier iets aan te halen uit een artikel in het „*Weekblad van het Recht*" over het voornemen der Regeering omtrent de bezoldiging der ambtenaren hier te lande:

„Een enkel woord ten slotte over de moreele zijde van de quaestie. Het staat vast, dat de Regeering èn in art. 40 èn bij monde van een harer leden haar woord verpand heeft dat de toegekende salarissen niet zouden worden verminderd. Daartegenover beroept de Regeering zich thans op den nood der tijden, op de onverbiddelijke noodzakelijkheid. Doch aan den wanhopigen finantieelen toestand heeft de Regeering door haar eigen beleid zelf voor een belangrijk deel schuld. Aan dien aan eigen schuld te

wijten noodtoestand kan geen grond worden ontleend om eene onrechtmatige handeling tot eene geoorloofde te maken, nog minder om aan eene zedelijk berispelijke handeling dat karakter te ontnemen. Natuurlijk hebben ook de ambtenaren groot belang bij eene goede finantieele staathuishouding; ook zij moeten zich offers in het belang der gemeenschap getroosten. Zijn de economische levensomstandigheden gewijzigd, dan kan tractementsverlaging aangewezen zijn. Doch is het redelijk van hen een offer te vragen, veel zwaarder dan van de andere landgenooten, een dubbel offer, zware belasting en vermindering van inkomen? Vergelijking van de toestanden van ons land met die van Duitschland is slechts in beperkte mate geoorloofd, toch mogen wij hier wel de woorden overnemen, waarmede prof. Kleinfeller enkele beschouwingen over de toestanden bij de Duitsche ambtenaren besluit, en die woorden aan onze Regeering ter ernstige overweging aanbevelen: „Wehe dem Staat, wenn es gelingt, den Beambtenstand weiter zu proletarisieren und damit den letzten Säule zu zerbrechen. Wie soll der Staat bestehen, wenn seine Beamten ohne Berufsfreudigkeit wie Proletarier ihre Tätigkeit ausüben?""

* * *

In zijn 32sten brief uit de West in „*De Standaard*" schrijft de heer L(ey)s, na het over de bacovencultuur gehad te hebben:

„In Suriname werd vroeger veel katoen verbouwd. Langs de Noordkust en de districten Nickerie en Coronie en Commewyne lagen welvarende katoenplantages. Van die cultuur is niet anders meer over dan enkele struiken die hier en daar langs de Noord-kust zich tal van generaties door, hebben weten te handhaven en verder hier en daar in de wildernis een fragment van een boommachine, die de ginners dreven waarmee het katoen „gegind" werd, dat wil zeggen de vezels van 't zaad werden ontdaan.

Na de afschaffing van de slavernij ging de katoencultuur teniet.

Voor Suriname met zijn vele en zware regens is katoen een gevaarlijke cultuur. Regent het zwaar in den tijd waarin de vruchten rijp worden, dan springen ze slecht open en als ze openspringen wordt het zaadpluis nat en dat mag niet. Nu is de regenval vlak langs de kust heel wat geringer dan een paar uur landwaarts in. Deze overweging en het feit dat er nog steeds opslag van katoenplanten aan de zeekust gevonden worden, terwijl de cultuur toch reeds een zestig jaar heeft opgehouden, deed het denkbeeld rijpen weer eens een proef te nemen met den aanplant van katoen. Die proef is zoover we er over kunnen oordeelen niet slecht uitgevallen, terwijl de kwaliteit van de Surinaamsche katoen door de experts in Manchester buitengewoon gunstig beoordeeld werd. Thans hoopt men dat een kapitaalkrachtige organisatie van katoenfabrikanten en katoenhandelaars in Amerika zich voor die cultuur zullen interesseeren. Men spreekt reeds van een kapitaal van twee millioen dollar, dat ze er aan besteden willen. Twee millioen voor den verbouw van katoen, twee millioen voor het kweeken van fruit door den Amerikaan, dat zijn al vier millioen dollar oftewel tien millioen gulden, die in Amerika gereed liggen om gebruikt te worden in Suriname. Men wacht maar op... ja, waarop?"

Uit denzelfden brief nog het volgende over den beweerden hongersnood bij de Boschnegers:

„De Boschnegers hebben honger. Een deftige Boschneger, groot en forsch gebouwd, met hoogen hoed op, een vuilwit hemd om zijn gitzwart bovenlijf, een blauw en wit gestreepte broek, waarvan de pijpen veel te kort en te nauw waren, kwam de vorige week bij mij op bezoek. 't Was een grootwaardigheidsbekleeder, een kapitein, kenbaar aan de koperen halve maanvormige plaat met het Nederlandsche wapen er op, welke plaat met een touwtje om zijn hals gehangen was. Hij stond een poosje met mij te praten omdat hij mij vroeger wel eens gezien had op Gansee, waar ik eens een kroetoe (volksvergadering) bij heb gewoond, die zoo ongeveer door hem gepresideerd werd. Ons gesprek werd meest gevoerd in een soort gebarentaal. Hij knoopte zijn hemd op en liet mij zijn buik zien, dat is de gewone manier van doen onder de boschnegers om duidelijk te maken dat ze honger hebben. Na deze demonstratie vroeg hij een kwartje van mij om brood te koopen. Is het niet diep treurig, dat het Christelijk Nederland nog zulke onderdanen heeft, onderdanen, die te midden van een weelderige natuur, wonen op een grond, die twee tot drie oogsten per jaar geven kan, als die grond maar bewerkt wordt. Maar dat doen die gelukkige natuurkinderen niet. En ons Nederlandsch Bestuur heeft die indolentie eer gevoed dan tegen gegaan. In het naburige Britsch-Guyana zijn geen boschnegers meer. Het Engelsche gouvernement kon zulke menschen niet gebruiken, het heeft ze omgevormd in werkende burgers. Wat hebben wij voor hen gedaan? En wat we nog deden voor hen, was dat vaak niet averechts verkeerd?"

Omtrent dit laatste veroorloven wij ons de vraag: Heeft Britsch Guiana ooit Boschnegers gehad, zooals die in Suriname? James Rodway schrijft in: „*Guiana, British, Dutch and French*":

„In British Guiana the runaways were hunted by Indians; it followed, therefore, that no such communities (als in Suriname) of wild men were possible."

De „Bovianders" van Demerary zijn geen Boschnegers. „The river people — aldus Rodway — are largely of mixed African and Indian blood, more often perhaps with more or less of the European."

* * *

De *N. R. Ct.* van 15 September schrijft:

„In 1919 beschreef C. Bonne een aan dengue verwante ziekte in Suriname: een endemische koortsige ongesteldheid, die veel overeenkomst vertoont met de vijfdaagsche of koorts van van der Scheer, de zesdaagsche koorts der Panamakanaalzone en de zevendaagsche koorts van Rogers. De volwassen inheemsche bevolking (Negers, Mulatten, enz.) is daartegen ten minste relatief immuun. Bij voorkeur worden sinds korten tijd in de kolonie gekomen Europeanen, Amerikanen en Javanen aangetast. De jonge kinderen der inheemsche bevolking zijn niet immuun en maken op typische wijze de ziekte door.

De echte dengue kan worden overgebracht van mensch op mensch door de Stegomyiamug, hetzelfde insect dat de gele koorts verspreidt. De vraag rijst of deze mug, die in Suriname zeer veel voorkomt, nu ook voor de besmetting met de Surinaamsche dengue verantwoordelijk moet worden gesteld.

Bonne deelt in het Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië (deel 63, aflevering 3) eenige epidemiologische waarnemingen mede, die tot een bevestigend antwoord op deze vraag bijdragen.

Sinds twee en half jaar is te Moengo, een Amerikaansche onderneming in het binnenland, onder de bevolking slechts één enkel geval der dengueachtige ziekte voorgekomen, bij een Amerikaan, 2 dagen na aankomst uit Paramaribo. In diezelfde twee en een half jaar kwamen herhaaldelijk gevallen voor te Paramaribo en op andere plaatsen in die kolonie. Nu bestaat de bevolking te Moengo behalve uit Surinamers uit Amerikanen en Javaansche immigranten. Leden van de twee laatste groepen blijven te Moengo, in tegenstelling met de Surinamers, die geregeld te Paramaribo komen of met lieden van daar worden uitgewisseld. Te Moengo werken Javanen en „Creolen" dooreen en bestaat er ruimschoots gelegenheid tot contactbesmetting.

Desondanks zijn de nieuw aangekomen Amerikanen en Javanen vrij van besmetting gebleven.

Bonne vraagt zich af: waarom blijven deze menschen te Moengo vrij van de ziekte. Waarom kregen Amerikaansche employé's van dezelfde maatschappij de ziekte wel te Paramaribo en niet te

Moengo? Aanraking met de buitenwereld is er genoeg: waterpokken en kinkhoest b.v. worden wel te Moengo ingevoerd. Een verspreiding door de Stegomyia-mug zou aanstonds de oplossing geven, want Moengo is de eenige nederzetting van beteekenis in Suriname waar geen Stegomyia's zijn. Paramaribo krioelt daarentegen van Stegomyia's. De Stegomyia's die te Moengo door de booten uit Paramaribo worden aangebracht, kunnen er geen vasten voet krijgen, omdat men de broedplaatsen regelmatig weet op te ruimen, hetgeen in een kleine plaats met waterleiding niet moeilijk is.

In dit verband roert de schrijver ook het gele-koortsvraagstuk voor Suriname aan. De laatste epidemieën heerschten in 1902 en 1908. Er heeft zich toen het gewone verschijnsel voorgedaan, dat de Surinaamsche bevolking niet of tenminste niet op typische wijze werd aangetast, terwijl de slachtoffers vielen onder de vreemdelingen. Men vraagt zich af, waar ten slotte die immuniteit der inheemsche bevolking vandaan komt. Gewoonlijk wordt deze verklaard door aan te nemen, dat er tusschen de epidemieën onder de inheemsche bevolking licht verloopende gevallen voorkomen, die haar en ook de vreemdelingen, die reeds langen tijd gevestigd waren, zouden immuniseeren. Maar het is toch wel vreemd, volgens den schrijver, dat zulke lichte gevallen zelden of nooit met den vinger kunnen worden aangewezen. Waar nu in Suriname een ziekte (dengue) voorkomt, die epidemiologisch zoo groote overeenkomst vertoont met gele koorts, vraagt men zich af of deze ziekte niet voor de theoretische lichtverloopende gele-koortsgevallen zou kunnen worden gesubstitueerd. Er zijn meer gevallen bekend, dat immuniteit voor de ééne ziekte ontstaat na het doormaken van een andere verwante ziekte."

* * *

(Staatsbegrooting 1924. Hoofdstuk XI. (Koloniën).

Blijkens de memorie van toelichting op hoofdstuk XI is voor 1924 f 260.922 minder geraamd dan in 1923 noodig bleek. Minder werden geraamd o.m.: kosten departement f 74.274; militaire uitgaven Suriname en Curaçao resp. f 54.900 en f 57.045; subsidies Suriname en Curaçao f 119.021 (dat aan Suriname f 177.054 lager, dat aan Curaçao f 58.033 hooger); mede moest worden uitgetrokken voor de uitkeeringen aan het algemeen burgerlijk pensioenfonds, n.l. f 44.457. Voor de nieuwe wedderegeling van het burgerpersoneel der landmacht in Suriname is voorshands een memoriepost uitgetrokken.

* * *

Bij de Tweede Kamer is ingediend een wetsontwerp tot herziening van het reglement op het beleid der regeering van Nederlandsch-Indië.

Wij mogen nu verwachten dat de ontwerpen tot herziening van de Regeeringsreglementen van Suriname en Curaçao spoedig zullen volgen. Of voordien het rapport van de commissie-Staal ,alsook de nota's van de autoriteiten in de koloniën gepubliceerd zullen worden konden wij nog niet vernemen.

Curaçao.

Santa Barbara.

II.

Op ongeveer 100 Meter hoogte heeft men een breeden weg langs den berg uitgekapt, waar een spoorbaan loopt. Hier rijdt een eigenaardig gebouwde locomotief met een tiental kleine ijzeren wagons langs om de lading phosphorzure kalk in ruwe steenklompen op te nemen. Rechthoekig op deze baan loopt een andere kabelbaan met dubbel spoor uitgekapt in de helling van den berg. De volle wagons rijden den berg af en door een ingenieuse vinding trekt deze afdalende geladen trein den anderen trein met leege wagons den berg op.

De beweegkracht voor het geheele bedrijf is electrisch. In het machinegebouw staan drie groote stoomketels, nu nog door steenkolen gevoed, doch die weldra voor stookolie zullen ingericht worden, waarvoor reeds twee groote olietanks elk van 500 ton inhoud gereed staan, die door pijpleiding verbonden zijn met den havenwal. Hier komen de olietankbooten vastmeren, van waaruit de stookolie (residu) wordt opgepompt naar de tanks.

Van die stoomketels gaat de stoom in een belendend gebouw naar 3 stoommachines, elk van 200 P.K., die op dezelfde as gekoppeld ieder een dynamo in beweging brengen, die de electrische kracht produceeren voor het geheele bedrijf.

Hier staan de schakelborden opgesteld, waar de stroomverdeeling geregeld wordt naar de afzonderlijke afdeelingen.

Het meest interessante gedeelte is wel de reusachtige installatie van 3 verdiepingen hoog, geheel in ijzerconstructie, van ongeveer 10 Meter hoogte onmiddelijk verbonden met een ijzeren brugbouw, waarover de geladen wagons direct van de spoorbaan één voor één de hoogste verdieping van dit gebouw binnenrijden. Elke wagon wordt in een ijzeren hok geduwd, een handelbeweeg en de wagon staat rotsvast met grendels vastgeklemd. Nog een handelbeweging en het geheele hok met de wagon en lading incluis maakt een omtuimeling van een halven cirkel en laat met donderend geweld zijn geheelen inhoud van steenklompen in een ijzeren koker vallen. Zoo staan er nog twee dergelijke hokken met kokers naast elkander, waar bijna terzelfder tijd hetzelfde mechanisme dezelfde werking verricht. Terstond brengt de handel het ijzeren hok het den leegen wagon weer in zijn vroegeren stand terug. Door een onzichtbaar duwtje verlaat de wagon aan de andere zijde het hok en loopt verder tot aan een beweegbare ijzeren helling, waar hij door een stelsel van stangen automatisch langs die helling wordt opgetrokken en een plaats krijgt achter de locomotief, die zoodra de reeks voltallig is, er mee wegrijdt om boven op den berg een nieuwe lading te gaan halen.

Zoodra die ijzeren koker die wagonlading steenen verzwolgen heeft, valt deze op een verdieping lager in een z.g. *crushard*, door een sterken electromotor gedreven. Zoo'n *crushard* is een soort molen, waarin die steenklompen gedeeltelijk tot stof deels tot kleinere steenen verbrijzeld worden. Zoo zijn er tegelijk drie molens aan het werk, dat natuurlijk met een oorverdoovend geluid en met wolken van stof gepaard gaat. De gemalen phosphaat wordt nu uit een koker, die op de benedenverdieping uitmondt, op een steeds voortloopende, in eenigszins hollen vorm gebogen riem zonder eind van ongeveer een halve meter breedte opgevangen, die het materiaal automatisch tot aan den wal brengt, waar het door een stortkoker in het ruim van het schip valt. Op die wijze kan een schip ongeveer 800 ton lading aan phosphaat per dag innemen.

(Slot volgt).

Panamakanaal.

Over de scheepvaart in het Panamakanaal schrijft hetzelfde blad:

„Gedurende het laatste fiscaal jaar, dat op 30 Juni 1923 eindigde, was zoowel het aantal schepen, dat het Panama-kanaal passeerden, en waren ook de inkomsten veel grooter dan gedurende één der vorige jaren.

Volgens de statistieken zijn gedurende dit laatste jaar bijna 4000 schepen het kanaal gepasseerd, wat de som van 17.500.000 dls opbracht.

Gemiddeld gingen er 10.87 schepen per dag door het kanaal.

In 1921 passeerden er 2.892 schepen of 7.92 per dag.

In 1922 was het getal iets minder nl. 2.736 schepen.

In 1915 bedroeg het aantal maar 1.075 schepen.

Het totaal bedrag der rechten door de schepen betaald, gedurende het afgeloopen fiscaal-jaar, was 17.508.199 dls., dat is meer dan 50 % méér dan eenig jaar te voren.

In 1921 bereikten de inkomsten 11.276.889 dls en in 1922 was het 11.197.823 dls.

In 1915 niet meer dan 4.367.550 dls.

Het dagelijksch gemiddelde van het aantal schepen en van de ontvangsten is geleidelijk het geheele jaar door toegenomen, n.l. van 8.10 in Juni 1922 tot 13.90 in Juni 1923.

De maand, waarin het grootste aantal schepen passeerde, was de maand Mei van dit jaar, toen 419 schepen passeerden, en waarin de ontvangsten bedroegen 1.972.216 dls."

Uit den Verren Vreemde.

Dictator-epidemie langs de Middellandsche zee.

Kemal Pacha maakt school. Zijn voorbeeld werkt door, de geheele Middellandsche zee rond. Na Turkije, Griekenland, Italië, Frankrijk — ja de groote republiek staat ook onder leiding van een dictator — nu Spanje. De boog is gesloten om de noordkust, maar de epidemie strekt zich ook over Noord-Afrika uit, waar de leiders van de anti-Europeesche beweging in Marokko, Tripolitanië, Egypte, Palestina, Syrië zich de illusie maken den boog langs de zuidkust te kunnen doortrekken.

Elk dier dictators staat voor een Afrika-kwestie. Voor den man, die in Spanje het roer van staat in handen heeft genomen, kapitein-generaal Primo de Rivera, markies d'Estella, is het Marokko-vraagstuk dadelijk het meest dringende en het moeilijkste. In 1921 heeft hij als zijn overtuiging uitgesproken, dat het de plicht van Spanje was zich uit Marokko terug te trekken. Naar verluidt, heeft hij nu een formule gevonden om deze uitspraak niet te verloochenen en haar toch te verzoenen met den aandrang, die vooral van de militaire junta's uitgaat, om de eer van Spanje in Marokko hoog te houden, hetgeen neerkomt op een krachtig hervatten van den strijd. Die formule luidt dan, dat Spanje zijn rechten op Marokko zou willen ruilen tegen het Britsche bezit van Gibraltar, dat den Spanjaarden een doorn in het oog is. Betrof het een ruil zonder meer, dan stond 't nog te bezien in hoever Groot-Brittannië zich happig zou toonen op een overname van het Marokko-avontuur, alsook of Frankrijk er in zou bewilligen in Marokko Engeland tot buurman en tot mededinger te krijgen, over dit alles ware dan echter toch te onderhandelen. Maar markies d'Estella zou erbij hebben verklaard, dat een dergelijk aanbod eerst gedaan zou kunnen worden, wanneer een gepacificeerd Marokko in het geding kan worden gebracht. Tevens weten de telegrammen zelfs reeds den inzet van een nieuwe krachtmeting met de Riffkabylen te melden, een Spaansche vloot, van 6 kruisers en 12 torpedo-jagers, zou den 20 September hiertoe een bombardement op de heuvels boven Alhucemas geopend hebben.

Laat ons een en ander in herinnering brengen, dat voor hetgeen aan het gebeuren is van bijzondere beteekenis kan zijn.

Spanje doet in Marokko twee wel te onderscheiden aanspraken gelden, die op de handelshaven Tanger, en die op het gebied dat zich van de noordkust, over de hooge streken, waar de Riffstammen hun sterke punten hebben, tot aan de woestijn uitstrekt.

Over de aanspraken in Tanger is het in voortdurenden twist met Frankrijk en Engeland, aan de vele conferenties, wordt juist dezer dagen weer een te Londen toegevoegd. Amerika vervult hierbij de rol van dwarskijker, die zonder mee te stemmen, toch zijn invloed sterk doet voelen. Italië heeft enkele weken geleden een klein detachement in Tanger doen landen, om de belangen zijner onderdanen aldaar te beschermen, heette het, maar in die daad wordt een verdere strekking gezien. Mussolini beschouwt de Tanger-kwestie als een Middellandsche zee-aangelegenheid, waarbij Italië ook een woord heeft mee te spreken. Hij heeft een vertegenwoordiger gezonden naar de Londensche conferentie.

Spanje voert in Tanger groot vertoon, en een zeer duur vertoon ook. De gespannen verhouding met Frankrijk en Engeland schaadt Spanje in menig opzicht.

Toch heeft het tot nu toe geen lust getoond om iets prijs te geven van zijn eisch, om daar als de toonaangevende mogendheid erkend te worden. Is van Primo de Rivera een meer tegemoetkomende houding te verwachten? Ook hiervoor werd gewezen op een door hem gegeven verzekering, en wel een van sympathie voor de entente. Om tot den Marokko-Gibraltar-ruil te kunnen komen zou deze vriendschappelijke stemming met de entente-mogendheden bevorderd moeten worden. Op dit goede vooruitzicht schijnt men echter niet al te zeer te durven vertrouwen. In het optreden van Italië in Tanger wordt namelijk een stap gezien tot samengaan met Spanje, ook voor de Middellandsche-zee-vlootpolitiek. Dit zou Engeland kunnen nopen meer dan ooit aan het bezit van Gibraltar te hechten. Frankrijk zou er zijn maritieme positie in den Middellandschen zee en zijn gemeenschap met de bezittingen op de Afrikaansche kust door bedreigd zien. De financieele moeilijkheden en de oorlogs-moeheid van deze entente landen indachtig, zal men beseffen, dat een zoodanig samengaan van Italië en Spanje aan Parijs en Londen al zeer ongelegen zou komen.

't Is voorzichtig op het staatsmansbeleid van markies d'Estella niet te veel te rekenen, hij zal bezwaarlijk een zelfstandige dictator kunnen zijn. Hij moet steun zoeken bij het leger en de invloedrijke militaire junta's zijn nooit beleidvolle wegwijzers geweest, noch voor de krijgszaken, noch voor de politieke bemoeienissen.

In dat andere deel van Marokko, waar de strijd tegen de kabylen gevoerd wordt, vindt de Spaansche krijgsmacht vooral twee aanvoerders tegenover zich: Raisoeli en Abd-el-Krim. De eerste typeert den mohamedaanschen politicus, die met paaien en aanbieden telkens zich laat afkoopen, om dan plots weer, onder het een of ander motief, tot daden van geweld over te gaan. Hij had bij dezen sluwen aanleg een sterke troef in handen, door de paar duizend Spanjaarden, die sedert meer dan twee jaren in krijgsgevangenschap worden gehouden. Ook nu hoorde men dadelijk na het welslagen der militaire revolutie, dat Raisoelie de verzekering had gegeven van zijn oprechte gezindheid om het vredelievend overleg voort te zetten.

Abd-el-Krim heeft niet, als Raisoelie, een langen staat van dienst als oorlogsleider.

Vóór de débacle van Melilla in 1921 was hij in Spaanschen dienst. Beschuldigd van onbetrouwbaarheid, werd hij gevangen gezet, hij wist te ontsnappen, vormde een groep strijders om zich heen. Ondernemend en wreed, maakte hij spoedig naam. 't Aantal zijner volgelingen nam toe. Zijn successen deden hem al meer en meer als een leider van den heiligen oorlog beschouwen. Onlangs heeft hij weer een schitterende overwinning behaald. Men schat 't aantal strijders, dat hij tegen de Spanjaarden in het veld heeft, op 400.000. Hij heeft met zijn broeder Mohammed Krim, een groote macht. Maar een eigenlijke gezagsplaats ambieeren zij niet, althans zoo zeggen zij. Zij spreken het rondweg uit: de Spanjaarden moeten uit geheel Marokko verdreven zijn, hierop moet aller kracht geconcentreerd worden; is dit bereikt dan kan men nader zien. Eene dergelijke verklaring is aan menig dictatorschap voorafgegaan, voor het oogenblik maakt zij samenwerking met de aanhangers van Raisoeli mogelijk, daar de Spanjaarden op diens zoet gefluit niet willen ingaan.

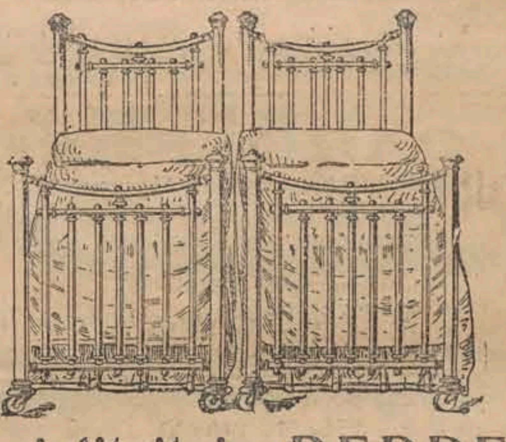
Abd-el-Krim kent 't middel ook om per proclamatie niet alleen tot zijn aanhangers, maar tevens tot de geheele wereld te spreken. Hij volgt daarbij het stelsel der beschuldiging van de tegenpartij, om de publieke opinie op zijn hand te krijgen. Zoo verkondigde hij: daar de Spanjaarden ons om vrede hadden gevraagd hebben wij een wapenstilstand toegestaan; de Spanjaarden hebben hiervan misbruik gemaakt door ons aan te vallen, doch wij bleven overwinnen; de Spanjaarden lieten 370 dooden op het slagveld, het aantal gewonden was zoo groot dat er twee dagen noodig waren om ze weg te voeren. Hij verzekert, dat de Riffbewoners in staat zijn zich zelf te besturen. Zij zullen hun vrijheid veroveren, evenals de Turken ten opzichte van de Europeanen hebben gedaan.

Indien Spanje zich houdt aan de toezegging van 1920 en den Riffkabylen hun vrijheid laat, zijn deze bereid de vijandelijkheden te staken, aldus besloot hij zijn proclamatie.

Het Spaansche volk is volstrekt niet enthousiast voor het voortzetten van de Marokko-expeditiën. Het voelt veel voor een ernstige poging tot bevrijding van de krijgsgevangenen, maar men kieze hiervoor elk middel behalve dat van nieuwe dooden, nieuwe gewonden, nieuwe krijsgevangenen toe te voegen aan de reeds geëischte offers. Het zou voor een ruil van Marokko tegen Gibraltar zeker veel voelen, maar nu dit plan een nieuwe vechtproef als voorwaarde insluit, zal het voorstel zeker niet populair worden.

Generaal Prima de Rivera heeft blijkbaar zijn houding in de Marokko-kwestie reeds bepaald. Waar hij aan het militair-directorium, bestaande uit 9 generaals en 1 admiraal, groote macht heeft toegekend, waar het pronunciamento de bevrijding heeft gelast van generaal Berenguer, den gewezen commissaris, die door de verdreven regeering, wegens zijn Marokko-beleid in staat van beschuldiging was gesteld, daar was al niet anders dan een hervatting van de krijgsbedrijven te verwachten.

Mag Spanje nu eenige hoop koesteren, dat Primo de Rivera, door de kracht, die van zijn persoon uitgaat, of ook door de voorspiegeling van een laatsten zet, die Spanje dan door de ruil tegen Gibraltar van de Marokko-plaag kan af helpen, kans heeft met een enkelen slag het verzet in Marokko te breken? De geschiedenis leert anders. Voelen Abd-el-Krim en Raisoeli zich sterk genoeg om den Spaanschen stoot dadelijk te breken, dan zullen zij dit beproeven, worden zij verslagen, dan is Spanje echter niet veel verder, zij trekken dan in 't achterland terug. Waarschijnlijker is echter dat zij de opkomende golf, indien deze zeer krachtig komt aan-

zetten, door een vrijwillige achterwaartsche beweging zullen ontwijken. Dan roepen de generaals weer victorie. Een paar maanden later komen onverwacht de kabylen weer opzetten, en een nieuwe débacle dompelt Spanje weer in ellende en rouw. De publieke opinie vraagt een zoenoffer, een der hoofdfiguren wordt in staat van beschuldiging gesteld. Deze strijdwijze van de Riffaanvoerders is geen nieuwe. Elk land, dat een koloniale geschiedenis heeft, kent haar, maar door het groote succes dat Kemal Pacha er mee heeft bereikt in Turkije, heeft zij vernieuwde actualiteit en vernieuwde aantrekkelijkheid gekregen. Abd-el-Krim voelt zich sterk, en hij is sterk. Het denkbeeld dat over hun land door Spanje maar beschikt wordt alsof het koopwaar of ruilwaar is, het vooruitzicht om, inplaats van het zwakke Spanje, het sterke Groot Brittannië te bestrijden te krijgen, dit alles zou, als 't voornemen inderdaad bestaat, de Riffstammen nog te meer aanmoedigen tot krachtig verzet.

Naar het ons wil voorkomen, heeft Spanje te kiezen tusschen twee uitersten. Of Marokko verlaten (al dan niet in ruil), óf het door een stelselmatige verovering, gepaard aan een stelselmatige pacificeering geheel onder Spaansch bestuur te brengen, waarvoor het dan te rekenen heeft op een onafgebroken groote inspanning *van 15 à 20 jaren*. Elk stelsel, dat tusschen deze twee uitersten ligt, zal het Marokko-avontuur rekken. En wat tot nu toe vernomen is over de voornemens van den nieuwen dictator moet toch de verwachting voeden, dat hij op dien middenweg wil blijven voortgaan.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur:

SURINAMEFILM.

Wij vestigen gaarne nog eens de aandacht onzer afdeeling op de Surinamefilm.*) Nog één winter slechts zal deze in ons land blijven om daarna — misschien voor altijd — ons land te verlaten. Wij wekken onze afdeelingen op een Suriname-avond te beleggen om den film te vertoonen. O.a. heeft de oud-gouverneur G. J. Staal te 's-Gravenhage zich bereid verklaard daarbij te spreken.

Voor onze afdeelingen en die van het A. N. V., met welke samenwerking kan worden gezocht, wellicht met nog andere instellingen, bedraagt de huursom f 50.— per avond.

Aan het kantoor van het A. N. V. te Dordrecht, Groenmarkt 9, is de film te bevragen.

*) *Zie ook de beschrijving van den filmavond in Apeldoorn in het vorig Koloniaal Weekblad.* *Red. Comm.*

Van het Informatie-Bureau:

VOOR DEN INDISCHEN DIENST ZIJN BESTEMD:

Mej. A. M. Delleman, te Den Dolder, W. A. Hoeve.
Mej. J. H. van Straaten, Schiethaanlaan 42 te Rotterdam, beiden als verpleegster.
J. P. van Geet, Regentesselaan 144, Den Haag.
J. Bakker, Nieuwsteeg 9a, Leiden.
Chr. B. G. M. Henneveld, Nieuwsteeg 9a, Leiden.
J. Kracht, Morschweg 116a, Leiden.
H. E. Somers, Witte Singel 36, Leiden.
H. Broekstra, Binnenhaven, Delfzijl.
H. Prak, Uitwierderweg A. 682, Delfzijl.
L. M. F. M. Janssens, Mauritslaan 6a, Hilversum.
H. R. Kranen, Oude Amersfoortsche Weg 5, Hilversum.
W. de Jong, Kolfstraat 39, Utrecht.
S. Salomons, Rijnlaan 95bis, Utrecht.
J. Schuurman, Vredenburg 65, Utrecht.
H. Vermeulen, Vinkenburgstraat 26, Utrecht.
F. Kapteyn, Zwolsche Weg 71, Apeldoorn.
C. de Vries, Zwolsche Weg 167, Apeldoorn.
A. C. J. M. J. Boers, Amersfoortsche Weg 106, Naarden.
J. van der Hoek, Oldegalileeën 79, Leeuwarden.
B. Kraal, Stoomgemaal, Papendrecht.
H. Rotteveel, Spoorwegstraat 13, Arnhem.
L. Seegers, Kettingstraat 17, Eindhoven.
G. H. Sliep, Oudedijk 177a, Rotterdam.
B. H. J. Wiggers, Haartscheweg 474, Aalten; allen als Controleur 2de klasse bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst.
J. M. Crijns, Rijksweg 158, Nuth (Limb.).
E. A. R. Dessauvagie, 2e Willemstraat 28a, Groningen; beiden als onderwijzer.
R. Murris, Vinkenstraat 6, Zaandam.
A. L. Vink, Nieuwstraat 7, Arnhem.
G. M. L. Theben Tervile, Springweg 121, Utrecht; allen als candidaat-gezaghebber bij het Binnenlandsch Bestuur.

Van Boeatan:

De 9e Jaarbeurs is te Utrecht uitgeluid. Het Vaderland, ochtendblad van 26 dezer eindigt een daaraan gewijd artikel met de woorden:

„Ten slotte moet dus, dunkt ons, het oordeel over de negende jaarbeurs luiden, dat zij uitkwam boven de gekoesterde, geringe verwachting en dat zij over het algemeen en met de noodige voorzichtigheid kan worden opgevat als de profetesse van een flauw morgenlicht aan den donkeren hemel der oeconomie.

Zij heeft eindelijk de geboorte van de tiende zuster boven twijfel gesteld."

Daartoe heeft ook „Boeatan" naar hare krachten medegewerkt. De Indische Kunstnijverheid is wat meer gewaardeerd door het publiek, hetgeen o.a. blijkt uit de grootere omzet. Dit succes is mede te danken aan de onverpoosde, willende hulp van een Comité van Utrechtsche dames en den heer Somermeyer, bestuurslid van de Utrechtsche afdeeling der Ver. „Oost en West". Boeatan betuigt allen hiervoor hartelijk dank(alsook het Bestuur van de Jaarbeurs en de pers.

Het *Utrechtsch Nieuwsblad* schreef o.m. over „Boeatan":

„Het restauratie-zaaltje, thans door slechts één ingang toegankelijk, is ook te dezer beurze ingenomen door de Vereeniging Boeatan.

Het zaaltje is gestofferd en gesierd met voorwerpen van Indische kunstnijverheid. Een uit riet opgetrokken buffet (warong) biedt een keur van Indische lekkernijen als Bamie, Nassie-goreng, Gado-gado, Kwee-kwee en dranken als Tjendol en zoo, maar voor degenen, die zich maar niet aanstonds aan al dat vreemds willen wagen, serveert men zeer smakelijke Ind. limonade en wat meer inheemsch-lijkende Java-thee of -koffie.

In de keukenruimte achter het buffet werken rusteloos kleine bruinkleurige vrouwtjes met glanzende githoofdjes. Merkwaardige menschjes in merkwaardige omgeving, kennend zoo goed al hetgeen wat het publiek met bewondering aanschouwt, zoo voorzichtigjes proeft.

Met temeer animo zal men daar in „Boeatan" iets willen bestellen wanneer men bedenkt, dat de recette van dit eigenaardig restaurant ten goede komt aan de vereenigingskas, waaruit geput wordt wanneer de Indische nijverheidsbelangen kunnen worden gediend en degenen wier vaardige handen zooveel ongekend moois vervaardigden, loon naar werken moeten hebben."

Thans is de Boeatan weer druk bezig met het organiseeren van een *Indische Kunstavond* in de Witte Brug, Den Haag, voor Zaterdag 6 October a.s.

Mutaties van 19 tot 26 Sept. 1923.

Nieuwe leden.

Dr. E. A. Kreiken, Haarlem, Aelbertsbergstr. 76 [illegible] f 5.
N. V. Ned. Mij voor Cinematografie, Filmfabriek „[illegible]", Bloemertsteeg 1 A.A. te Haarlem, f 5.

Afschrijven.

J. Backer, IJmuiden, Fultonstraat 3.
M. A. van der Lijke, Haarlem, Haarlemsche Kleverlaan 151.

Adresveranderingen.

Dr. J. G. C. Vriens, van: Nijmegen, Parkweg 124 naar: Eindhoven, Mauritsstr. 8.
J. W. H. Roodenburg, van: Utrecht, Ridderschapstr. 8a huis, naar: Baarn, Dallaan 13a.
Mevrouw E. de Meijer, van: Bilthoven naar: Utrecht, van Hogendorpstr. 25.
Mr. W. J. Muller, van: Leiden, Morschweg 48 naar: Den Haag, Boksdoornstraat 13, f 2.50.
Dames Tan, van: Scheveningen, Belgische Plein 10 naar: Amsterdam, 2e Helmerstraat 72b, f 6. (Contr. '23 reeds voldaan).
W. Bish, Cand. Ind. Ambt., Den Haag, van: van Speijkstr. 176 naar: 3e Braamstraat 34.
O. de Bordes, Den Haag, van: Laan v. Meerdervoort 298 naar: Stadhouderslaan 11.
A. de Bruijn, O.-I. Hoofdambtenaar m. v., van: Den Haag Galileistr. 38, naar: Wassenaar, Weteringlaan 5.
J. A. H. S. Harozet Gordon, Den Haag, van: Riouwstraat 208 naar: Atjehstraat 136.
Raden Pandji Noto Soebagio, Indisch Jurist, Den Haag, van: Suezkade 98 naar: Ohmstr. 116.
Mr. J. A. Schagen van Leeuwen, Lid Hof v. Just. Curaçao, van: Willemstad naar: Den Haag, Departement v. Koloniën, f 5.

Vereeniging „OOST en WEST".

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 'S-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. Jongelieden. Ouders of Voogden van alle landaarden in Oost- en West-Indië, die **gratis hulp** wenschen voor het zoeken van kamers of kosthuizen, voor afhalen van boord, voor toezicht op de studie, voor beheer van gelden, enz. ten behoeve van hun kinderen of pupillen, kunnen zich — onder opgave van de noodige gegevens — wenden tot het Bureau der Gedelegeerden der Studie-Commissie. Adres: Prins Mauritsplein 23, Den Haag.

INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkkring zoeken in Nederl. Oost- of West-Indië of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstrekkende op elk gebied aan personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende. Men wende zich tot den Secretaris, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, Telef. H. 4519, Bureau-uren 10—12 v.m. en 2.30—4 n.m. Schriftelijke verzoeken om inlichtingen zonder bijvoeging van porto voor de beantwoording worden als regel buiten beschouwing gelaten.

TEHUIS VOOR INDISCHE STUDENTEN, Prins Mauritsplein 23, Den Haag. Gelegenheid voor Studeerenden van alle landaarden uit Oost- en West-Indië tot logeeren, koffiedrinken en dineeren; logeeren *f* 1,50, noenmaal *f* 0.75 en diner *f* 1.—. Aanvragen te richten aan den heer J. C. Hietink, Directeur.

TEHUIS VOOR NEDERLANDSCH-INDISCHE BEDIENDEN, „Persinggahan", van Boetselaerlaan 2, 's-Gravenhage, waar Nederlandsch-Indiërs een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetrekking willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. de Munnik, Telef. Scheveningen No. 248

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. 1. **Een boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.** (Tweede druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
2. Onze Oost. II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,** door T. J. Bezemer.
Prijs: **f 0.05** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

b. Onze West Tweede druk bestaande uit:
1. **De Kolonie Suriname,** door Fred. Oudschans Dentz;
2. **De Kolonie Curaçao,** door Mr. B. de Gaay Fortman.
Prijs: **f 0.50** en f 0.06 frankeerkosten.

c. Staats- en particuliere betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen: Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's.)
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen Arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (Opnieuw herzien).
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederl.-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. XI. **De Geëmpl. bij de Rubber-(caoutch.) cultuur en bij eenige Bergcultures in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. XII. **Onze Koloniën.** Prijs **f 0.35** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

Serie I.

No. 1. Nederlandsch-Indië en de handel.
„ 2. Indische toestanden gezien door een inlander.
„ 3. Het leven van den bestuursambtenaar in het binnenland.
„ 4. Sarikat-Islam.
„ 5. De Suikernijverheid in Nederlandsch-Indië.
„ 6. De afschaffing van de laatste heerendiensten op Java.
„ 7. Denkbeelden der Inlanders van onzen Indischen Archipel omtrent het ontstaan van ziekten.
„ 8. De Europeesche vrouw in Indië.
„ 9. De bosschen van Nederl.-Indië, hunne benutting en verzorging.
„ 10. Over de Kolonie Suriname.

Serie II.

No. 1. De militaire positie van Nederlandsch-Indië.
„ 2. Het Javaansch tooneel.
„ 3. Het spoor- en tramwegwezen in Nederlandsch-Indië.
„ 4. De theecultuur op Java.
„ 5. 's Lands Plantentuin te Buitenzorg.
„ 6. Een doode taal in Indië.
„ 7. De inlandsche dorpsgemeenschap op Java.
„ 8. De rijstteelt in Nederlandsch-Indië.
„ 9. De Javaan gelijk hij schijnt en is.
„ 10. Brandende Koloniale Vraagstukken.

Serie III.

No. 1. Over Bali en zijne bewoners.
„ 2. Bevloeiing in Nederlandsch-Indië.
„ 3. Kindercriminaliteit in Nederlandsch-Indië.
„ 4. Indische Scholen onder de Oost-Indische Compagnie.
No. 5. Nederlanders in Indië.
„ 6/7. Het Nederlandsch-Indisch Volkscredietwezen.
„ 8. Het leven van den Europeeschen militair in Ned. Oost-Indië
„ 9. De Slavernij in Oost-Indië.

N.B. Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooraf per postwissel toe te zenden aan het INFORMATIE-BUREAU, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

Bovenstaande werkjes zijn ook verkrijgbaar bij den Hoofdvertegenwoordiger der Vereeniging in Ned.-Indië, den Heer Mr. K. FAUSER, Soemenep (Madoera).

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Het Secretariaat-Penningmeesterschap der Afdeeling 's-Gravenhage is gevestigd **Heulstraat 17** (zetel Hoofdbestuur).

BESCHIKBAAR

BESCHIKBAAR.